

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PROBLEMATIKA PRŮNIKU DROG DO VAZEBNÍ
VĚZNICE PRAHA - RUZYNĚ**

Autor práce: Kamila Vysoká, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Milan Kocík, MBA

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2023

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Kamila Vysoká, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Problematika průniku drog do Vazební věznice Praha - Ruzyně

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: The Drug Smuggling Issue in the Ruzyně Prison

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

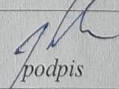
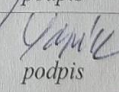
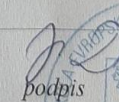
Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, včetně titulů): JUDr. Milan Kocík, MBA

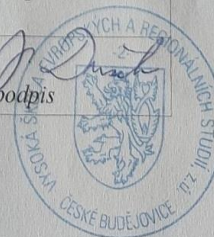
Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): listopad 2022

Cíl bakalářské práce: Analýza nastavených systémových opatření zamezujících průnikům drog do Vazební věznice Praha - Ruzyně. Tato opatření budou posuzována na jedné straně z personálního hlediska a na druhé straně z hlediska materiálně technického zabezpečení.

Student: Kamila Vysoká, DiS.	11.1.2023 datum	Vysoká podpis
Vedoucí práce: JUDr. Milan Kocík, MBA	11.1.2023 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	18.1.2023 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	24.1.2023 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	30.1.2023 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Milanu Kocíkovi, MBA za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

VYSOKÁ, K., *Problematika průniku drog do Vazební věznice Praha - Ruzyně: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2023. 60 s. Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Milan Kocík, MBA.

Klíčová slova: návykové látky, prevence, průniky, nálezy, výkon trestu.

Práce pojednává o problematice průniků drog do sociálně patologického prostředí, kterým Vazební věznice Praha - Ruzyně bezesporu je. Cílem bakalářské práce je analýza nastavených systémových opatření zamezujících průnikům do vazební věznice. K dosažení cíle byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru s vybranými příslušníky, podílejícími se na minimalizaci rizik spojených s danými průniky. Pro ukázkou funkčnosti systémových opatření obsahuje práce rovněž vybrané kazuistiky záchytů návykových látek určených vězněným osobám. Pro ucelený přehled o drogové trestné činnosti páchané ve věznicích jsou součástí práce zpracované statistiky Vězeňské služby České republiky související se záchyty a nálezy návykových látek v jejích střežených objektech.

ABSTRACT

VYSOKÁ, K. *The Drug Smuggling Issue in the Ruzyně Prison: Bachelor Thesis*.
České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2023. 60 pp.
Supervisor: JUDr. Milan Kocík, MBA.

Key words: addictive substances, prevention, penetrations, findings, execution of the sentence.

The bachelor thesis deals with the drug penetration issue into the socially pathological environment, as the remand prison Prague – Ruzyne. The aim of the bachelor thesis is the analysis of the system measures settings preventing such penetrations into the remand prison. To achieve that goal, a semi-structured interview with selected prison officers involved in minimizing these risks associated with the drug penetrations was used. To demonstrate the systemic measures functionality, the thesis also contains selected case reports of seizures of addictive substances which were intended for the prisoners. For a comprehensive overview of drug crimes committed in prisons, the thesis also includes statistics of the Czech Republic Prison Service which are related to the seizures and findings of addictive substances in its guarded buildings.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Teoretická část	12
2.1 Definice základních pojmů	12
2.1.1 Návyková látka	12
2.1.2 Alkohol	13
2.1.3 Vymezení pojmu omamné a psychotropní látky	13
2.1.4 Droga	13
2.2 Přehled návykových látek a jejich účinků	14
2.2.1 Opioidy a opiáty.....	14
2.2.2 Konopné drogy	15
2.2.3 Halucinogeny	15
2.2.4 Psychomotorická stimulancia	16
2.2.5 Těkavé látky.....	16
2.2.6 Farmaka s psychotropním účinkem	17
2.2.7 MDMA a taneční drogy	17
2.3 Vývoj drogové scény v České republice.....	17
2.4 Legislativní úprava trestné činnosti související s drogami	18
2.5 Typologie trestné činnosti související s drogami.....	20
2.6 Pachatelé trestné činnosti související s drogami	22
2.7 Závislost.....	23
2.7.1 Příčiny vzniku drogové závislosti.....	24
2.7.2 Léčba závislosti na návykových látkách.....	24
2.8 Protidrogová prevence	25
2.8.1 Primární prevence	25
2.8.2 Sekundární prevence	27
2.8.3 Terciární prevence	27

2.9	Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody.....	27
2.9.1	Účel a výkon trestu odnětí svobody.....	27
2.9.2	Povinnosti odsouzených na úseku omamných a psychotropních látek	28
2.10	Členění věznic.....	28
2.11	Specifika práce s klienty ve výkonu trestu odnětí svobody.....	29
2.11.1	Zacházení s vězněnými osobami s adiktologickou poruchou.....	29
2.11.2	Lékařský monitoring návykových látek	30
2.12	Zneužívání drog osobami ve výkonu trestu odnětí svobody	31
2.12.1	Drogy získávané ve vězeňském prostředí.....	31
2.12.2	Drogy distribuované z vnějšího prostředí.....	32
3	Empirická část.....	36
3.1	Polostrukturovaný rozhovor se zástupcem vedoucího oddělení vězeňské stráže pro služební přípravu	36
3.2	Polostrukturovaný rozhovor s vrchním inspektorem strážní služby pro psovody	40
3.3	Desk research - vyhodnocení statistik zneužití návykových látek.....	45
3.4	Kazuistika	49
3.4.1	Nález návykové látky ve formě ústřížků papíru napuštěných syntetickou látkou cannabinoidem 5-F-MDMB-PICA	49
3.4.2	Nález pervitinu v korespondenci adresované vězněné osobě.....	50
3.4.3	Nález návykové látky ve vnějších prostorech vazební věznice	50
3.4.4	Nález návykové látky u osoby nastupující do výkonu vazby.....	51
3.4.5	Nález návykové látky při návštěvě vězněné osoby	51
	Závěr.....	53
	Seznam použitých zdrojů	56
	Seznam zkratk	58
	Seznam grafů	59
	Seznam obrázků	60

Úvod

Návykové látky a jejich průniky do střežených objektů aktuálně představují pro Vězeňskou službu České republiky jedno z nejdiskutovanějších témat na úseku zajištění pořádku a bezpečnosti ve všech jejích objektech sloužících pro zajištění výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody a výkonu zabezpečovací detence. Právě zajištění pořádku a bezpečnosti v prostorách vazebních věznic a věznic, a tím pádem i potlačení kriminálního chování vězňených osob, je jeden z hlavních úkolů vězeňské služby.

Vězeňská služba České republiky si je plně vědoma jak vážnosti situace v oblasti průniků návykových látek do vězeňského prostředí a jejich následného zneužití vězňenými osobami, kterým i přes veškerou snahu nedokáže v maximální míře zabránit, tak i skutečnosti, že nedisponuje moderním materiálně technickým vybavením potřebným k vyhledávání a detekci návykových látek. Distributoři drog především využívají nedostatečné informovanosti vězeňské služby o současném stavu nabídky a poptávky návykových látek na trhu, zejména neznalosti a nedostupnosti nových syntetických látek. Právě nedostupnost vzorků těchto nových syntetických látek vede ke snížení schopnosti jejich nálezu jediným detekčním prostředkem, kterým většina organizačních jednotek vězeňské služby disponuje, a tím jsou služební psi vycvičeni na vyhledávání omamných a psychotropních látek.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na téma týkající se problematiky průniků drog do Vazební věznice Praha - Ruzyně. Téma bylo autorkou zvoleno s ohledem na její služební zařazení na oddělení vězeňské stráže dané vazební věznice, jehož úkolem mimo jiné je právě zabraňování průnikům nepovolených předmětů do objektu.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je provedení analýzy nastavených systémových opatření zamezujících průnikům drog do Vazební věznice Praha - Ruzyně. Tato opatření jsou posuzována na jedné straně z personálního hlediska a na druhé straně z hlediska materiálně technického zabezpečení.

Bakalářská práce je tvořena teoretickou a empirickou částí, kdy zpracování teoretické části bylo založeno zejména na studiu odborné literatury, souvisejících právních předpisů, odborných článků a názorů a internetových zdrojů. Při zpracování práce je využito především popisné metody, monografické metody, která spočívá ve zpracování použité literatury a jiných pramenů, dále pak z induktivní metody → z jednotlivých informací je postupně vytvářen co možná nejpřesnější obraz skutečnosti. Pro zpracování empirické části byly zvoleny polostrukturované rozhovory, kazuistiky a metoda desk research.

V „první polovině“ teoretické části bakalářské práce je chronologicky postupováno od obecného vymezení základních pojmů týkajících se drogové problematiky, popisu vývoje drogové scény v České republice, výčtu legislativní úpravy trestné činnosti související s drogami, seznámení se s druhy návykových látek a jejich účinky, s typologií drogové trestné činnosti a charakteristikou pachatelů této trestné činnosti až po vymezení pojmů závislost, protidrogová prevence. „Druhá polovina“ teoretické části práce je zaměřena na oblast vězeňství a s ním spojenou problematiku výskytů návykových látek v objektech vězeňské služby. V této části je vymezena právní úprava výkonu trestu odnětí svobody, účel výkonu trestu, povinnosti odsouzených na úseku omamných a psychotropních látek a specifika práce s klienty ve výkonu trestu odnětí svobody. Závěr teoretické části je věnován popisu nejčastějších způsobů průniků návykových látek do objektů střežených vězeňskou službou.

V praktické části práce byly pro dosažení stanoveného cíle zvoleny výzkumné metody ve formě polostrukturovaných rozhovorů s vybranými příslušníky, podílejícími se na minimalizaci rizik spojených s danými průniky. V praktické části je dále využita metoda desk research, pomocí které jsou vyhodnoceny statistiky průniků drog

do objektů vězeňské služby. Pro celkové dokreslení dané problematiky je zvolena kazuistka, jejíž úkolem je seznámit nezainteresované osoby s vynalézavostí distributorů drog a se zjištěnými způsoby průniků návykových látek do Vazební věznice Praha - Ruzyně.

2 Teoretická část

Vazební věznice Praha - Ruzyně je profilována jako vazební věznice pro výkon vazby obviněných mužů, žen a mladistvých. Výkon trestu odnětí svobody je mimo samotný areál vazební věznice na Ruzyni vykonáván též v odděleních výkonu trestu v objektech Řepy a Velké Přílepy, ve kterých vykonávají trest odnětí svobody pouze odsouzené ženy. Z hlediska vnější diferenciacce je v samotném objektu vazební věznice a oddělení výkonu trestu ve Velkých Přílepech realizován střední a vysoký stupeň zabezpečení. V oddělení výkonu trestu objekt Řepy je pak realizován nízký a střední stupeň zabezpečení. Problematika průniků omamných a psychotropních látek se bezesporu týká jak osob ve výkonu vazby, tak i osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Vzhledem ke skutečnosti, že odsouzení disponují širší škálou možností, jak si omamné a psychotropní látky opatřit (např. v rámci zaměstnávání na vnějších nestřežených pracovištích, opuštění věznice v souvislosti s návštěvou, přerušení výkonu trestu atd.), bude bakalářská práce vycházet zejména z výkonu trestu odnětí svobody a legislativy s ním spojené.

V zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o výkonu trestu“) v § 28 odst. 3 písm. b) je striktně stanoveno, že odsouzenému je mimo jiné zakázáno „vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky“. Bakalářská práce se však dále bude orientovat především na problematiku průniků omamných a psychotropních látek do Vazební věznice Praha - Ruzyně.

2.1 Definice základních pojmů

Ačkoliv jsou pojmy jako návyková látka a omamné a psychotropní látky legislativně vymezeny, v literatuře se však nezdá se s nejednotností při jejich užívání.¹

2.1.1 Návyková látka

Širší pojetí pojmu návyková látka nalezneme v § 130 trestního zákoníku, který říká, že: „*Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací*

¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. s. 353.

či rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.“² Užší právní vymezení je v zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, který je omezuje pouze na omamné a psychotropní látky.

2.1.2 Alkohol

Alkoholické nápoje se skládají převážně z vody a etanolu, který vzniká kvašením cukrů z ovoce, zeleniny nebo obilí³, kdy se pro dosažení vyšší koncentrace používá chemický proces destilace. Za alkohol se považují lihoviny, víno, pivo a další nápoje, obsahující více než 0,5 objemového procenta alkoholu. Při nedokonalém chemickém procesu vzniká směs etanolu a metanolu, který se při vysoké koncentraci stává silným nervovým jodem. Alkohol je látkou se značnou orgánovou toxicitou, včetně neurotoxicity.⁴

2.1.3 Vymezení pojmu omamné a psychotropní látky

*„Omamné a psychotropní látky jsou látky, u nichž vzniká nebezpečí chorobného návyku nebo psychických změn nebezpečných pro společnost nebo pro toho, kdo je opakovaně bez odborného dohledu užívá“*⁵ a jsou uvedeny v seznamech návykových látek dle nařízení vlády č. 463/2013 Sb.

Omamnou látkou je taková chemická látka, která způsobuje útlum, poruchy vědomí a snížení až necitlivost k bolesti. Hlavními představiteli omamných látek jsou opiáty a opioidy, kterými jsou např. morfin, heroin, opium, aj.⁶

Psychotropními látkami rozumíme látky ovlivňující duševní procesy, kterými jsou myšlení nebo emoce, a které negativně ovlivňují centrální nervovou soustavu.⁷

2.1.4 Droga

Pojem droga pochází z francouzského slova „drogue“, které pochází ze 14. století a označovalo sušené živočišné nebo rostlinné suroviny. V současné době pojem droga označuje jednak léčivé rostliny, ale také ve speciálním významu

² Zákon č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

³ SHAPIRO, H. *Drogy obrázkový průvodce*. Praha: nakladatelství Svojtka & Co., s.r.o., 2005. s. 60.

⁴ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 51.

⁵ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2012. s. 202.

⁶ KALINA, K. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí: mezioborový přístup*. Praha: Filia nova, 2001. s. 73.

⁷ KALINA, K. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí: mezioborový přístup*. Praha: Filia nova, 2001. s. 73.

psychoaktivní přirozené, polosyntetické a syntetické substance s potenciálem závislosti.⁸

V České republice neexistuje právní výklad obecného pojmu droga. Z odborného hlediska jde o látku působící na psychiku člověka, která ovlivňuje jeho vnímání a prožívání a má způsobilost vyvolat závislost.

Drogou je chápána každá látka, která při vpravení do živého organismu mění jednu nebo více jeho funkcí.⁹

2.2 Přehled návykových látek a jejich účinků

Podle účinků na psychiku člověka můžeme drogy rozdělovat následovně na:

- 1) Tlumivé látky (narkotika), které zpomalují psychomotorické tempo. Malé dávky vedou ke zklidnění, vyšší dávky způsobují spánek, kóma až se zástavou životních funkcí. Mezi tlumivé látky patří například opiáty jako heroin, morfin, sedativa, hypnotika, rozpouštědla, alkohol, aj.
- 2) Psychomotorická stimulancia, která odstraňují únavu, urychlují myšlenkové procesy a aktivují motoriku - kokain, pervitin, aj.
- 3) Halucinogeny způsobují změny vnímání až po schizofrenní stavy - LSD, lysohlávky, psylocibin, kanabinoidy, aj.

Nejznámějším rozdělením drog je dělení dle míry rizika. Látky s vyšší mírou rizika jsou označovány za „tvrdé“ drogy (hlavními představiteli tvrdých drog jsou heroin, pervitin, kokain, alkohol, atd.) a látky s nižší mírou rizika jako drogy „měkké“ (k měkkým drogám patří například tabák nebo marihuana).¹⁰

2.2.1 Opioidy a opiáty

Jde o tlumivé látky s euforickým efektem. Nejvýznamnějšími přírodními zástupci jsou morfin a kodein, z polosyntetických a syntetických látek jsou nejznámější heroin, metadon, buprenorfin a braun. Hlavním účinkem je zklidnění a příjemná euforie, doprovázena pocitem tepla a snížením vnímání tělesných pocitů. Krátkodobými účinky jsou např. svědění, pokles tělesné teploty, zúžení zornic, zpomalení srdeční činnosti, zácpa, pokles ženské plodnosti, zhoršené vyprazdňování močového měchýře. Mezi dlouhodobé účinky patří zejména vznik fyzické i psychické závislosti, zvýšená

⁸ GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Ikar, 2001. s. 18.

⁹ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2012. s. 202.

¹⁰ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 50.

tolerance k účinkům, celkové poškození organismu → např. přenos pohlavních nemocí, hepatitidy B a C, poškození životně důležitých orgánů. U způsobu aplikace převažuje injekční podání drogy, typická je však i inhalace, kouření a šňupání. Největším rizikem opiátů je nepatrný rozdíl mezi účinnou dávkou a dávkou smrtelnou. Při intoxikaci dochází ke ztrátě vědomí, zmodrání kůže, postupné zástavě dechu a tím i dalších životních funkcí.¹¹

2.2.2 Konopné drogy

Jedná se o přírodní drogy z konopí s halucinogenním účinkem. Účinnou látkou jsou kanabinoidy. Zástupci konopných drog jsou marihuana (směs listů, větviček, semen, květů a palic), hašiš (pryskyřice sebraná z listů konopí a stlačená do pevných kusů, vzhledem připomínajících čokoládu), hašišový olej (produkt z destilace konopných listů). Očekávanými účinky jsou pocit zklidnění, veselosti, euforie a blaženosti, doprovázené bezdůvodným smíchem, zmateností, otupělostí a únavou. Konopné drogy se nejčastěji aplikují kouřením, nebo konzumací v pokrmech či nápojích. U konopných drog nevzniká fyzická závislost, přičemž psychická jen velmi zřídka.¹²

2.2.3 Halucinogeny

Do skupiny halucinogenů patří široká škála přírodních a syntetických látek účinkujících na mozek tak, že pozměňují uživatelovo vnímání okolní reality. Halucinogeny obcházejí nebo zastavují mechanismy filtrující zvuky, myšlenky a obrazy, které běžně míří do mozku. Uživatelé uvádějí, že pod vlivem halucinogenních drog prožívají velmi nádherné a optimistické vidiny stejně jako ty děsivé, kdy si však ve většině případů uvědomují, že se nejedná o skutečnost. Reakce organismu na tuto drogu je však ve velké míře podmíněna na psychickém rozpoložení uživatele, samotné droze a okolí uživatele. Velké množství halucinogenních drog se přirozeně vyskytuje ve volně rostoucích rostlinách (např. psilocybin obsažený v lysohlávkách, meskalin v kaktusu, atropin v durmanu), ale existují i halucinogenní látky živočišného původu, jako je například bufotenin (ropuší jed). Nejznámější syntetickou halucinogenní drogou je LSD, dále pak PCP (andělský prach) a ketamin. Intoxikace se projevuje zejména halucinacemi, třesem až celkovým neklidem, ale i euforií. Velmi často se u požití

¹¹ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 55 - 61.

¹² KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 64 - 67.

halucinogenů vyskytuje tzv. „Bad trip”, který představuje nepříznivý průběh intoxikace za doprovodu pocitů úzkosti, paniky a paranoie. Psychická a fyzická závislost se u halucinogenních drog vyskytuje pouze sporadicky, větším problémem však je tenká hranice mezi účinnou dávkou a rizikem fatálního předávkování.¹³

2.2.4 Psychomotorická stimulancia

Stimulanty jsou drogy, které působí na centrální nervový systém a vyvolávají u uživatelů pocit pohody, síly, energie a oddalují hlad, únavu a spánek. Jde o látky zvyšující psychický i fyzický výkon. Používání stimulantů má negativní dopady především na kardiovaskulární systém, kdy se u uživatelů vyskytuje vysoký krevní tlak, nepravidelná srdeční činnost, ale i infarkty. Hlavními představiteli psychosomatických stimulantů jsou metamfetamin, amfetamin, kokain, crack, anabolické steroidy a tabák. Co se týče způsobu aplikace, tak záleží na užívané látce, například v případě metamfetaminu a amfetaminu převažuje injekční aplikace, u cracku dochází k aplikaci kouřením, ale mohou být též užitě šňupáním, polykáním a žvýkáním. V České republice je nejužívanějším stimulantem pervitin, kdy přibližný odhad jeho problémových uživatelů činí přes 20 500 osob. Vzhledem k vysoké ceně kokainu je u nás jeho užívání méně časté. Na psychostimulanciích vzniká pouze psychická závislost.¹⁴

2.2.5 Těkavé látky

Jedná se o chemické látky, jejichž společnou vlastností je schopnost rozpouštět tuky a lipoidní látky a mají narkotický účinek. Typickými zástupci jsou toulén, trichloretylen, aceton, éter, chloroform a některá lepidla, ředidla a rozpouštědla. Vzhledem k nízké ceně a dostupnosti na legálním trhu bývají těkavé látky užívány jako náhrady při nedostupnosti drogy nelegální. Inhalace těkavé látky představuje téměř výhradní způsob aplikace. Intoxikace těkavou látkou se velmi podobá opilosti. Z hlediska poškození zdraví se jedná o nejničivější druh drog, kdy při dlouhodobém užívání dochází k výraznému poškození mozku, které vede k celkové degradaci osobnosti. Dalšími následky jsou toxická poškození jater a ledvin a poleptání dýchacích cest. Organická rozpouštědla vyvolávají pouze závislost psychickou.¹⁵

¹³ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 67 - 70.

¹⁴ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 70 - 74.

¹⁵ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 74 - 76.

2.2.6 Farmaka s psychotropním účinkem

Mezi zneužívaná psychofarmaka se nejčastěji řadí látky ze skupiny opioidních analgetik (látky snižující vnímání bolesti), sedativ (látky se zklidňujícím účinkem), hypnotik (látky vyvolávající ospalost a navozující spánek) a anxiolytik (látky snižující úzkost, napětí a strach). Samotné zneužívání léků lze definovat tak, že jde o užití léků neschváleným způsobem a v rozporu s doporučením lékaře. Typickými účinky užití psychofarmak jsou únava, ospalost, poruchy paměti, poruchy koordinace pohybů, útlum agresivity a vzteku, útlum dechového centra. Užívání farmak s psychotropním účinkem vede k rozvoji psychické i tělesné závislosti.¹⁶

2.2.7 MDMA a taneční drogy

MDMA (extáze) a další taneční drogy představují samostatnou skupinu syntetických drog, jejichž konzumace je spojená s prostředím tanečních akcí s elektronickou hudbou. MDMA se nejčastěji užívá ve formě tablet nebo kapslí, které se v některých případech drtí na jemný prášek a následně se šňupe nebo kouří. Existuje nepřeberné množství tvarů i barev pilulek. Dnes patří extáze k nejrozšířenějším návykovým látkám užívaným mladou generací na tanečních akcích po celém světě. Po požití taneční drogy se nejprve objeví neklid a mírná zmatenost, které po určité době ustoupí a nastoupí pocit klidu a pohody, empatie, lásky, zvyšuje se komunikativnost a potřeba dotýkat se druhých. Nežádoucími účinky jsou nevolnost, zvracení, nechutenství, pocení, sucho v ústech, snížená potřeba spánku, u mužů se objevují problémy s erekcí. Taneční drogy mají potenciál vyvolat pouze psychickou závislost.¹⁷

2.3 Vývoj drogové scény v České republice

V souvislosti s ukončením komunistických režimů, a tím i doprovázejícími ekonomickými, sociálními i politickými změnami, se po roce 1990 začaly v zemích střední a východní Evropy nekontrolovatelně šířit a zneužívat nezákonné drogy. Západní svět se však se stejným problémem potýkal již v 60. a 70. letech a na základě zkušeností předvíдали odborníci po pádu komunismu rychlý nástup tzv. „odložené epidemie“. Tato odložená drogová epidemie byla vnímána jako určitá daň za celkovou svobodu společnosti, jakou je např. svoboda cestovat, podnikat, změna životního stylu a hodnot. Určitou úlohu zde sehrála i absence legislativy, zkorumpovaná státní správa včetně represivních orgánů a v neposlední řadě i privatizace, v jejímž rámci docházelo

¹⁶ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha:GRADA Publishing, 2015. s. 61 - 64.

¹⁷ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha:GRADA Publishing, 2015. s. 76 - 79.

k nekontrolovatelnému pohybu velkých finančních prostředků, a tudíž i k dokonale skryté legalizaci výnosů z drogové trestné činnosti.

Co se týče drogové scény v České republice, tak **před rokem 1990** zde neexistoval typický drogový trh a výhradním zdrojem byla domácí výroba - pěstování marihuany, výroba opiátu braunu a pervitinu. Malý počet uživatelů byl sdružen do malých, uzavřených a vzájemně nepropojených skupin, v nichž docházelo k výrobě, distribuci i spotřebě. Vztahy v této skupině byly vázány vzájemnou spoluprací a spolehlivostí. **V letech 1990 - 1994** se Česká republika stává významnou tranzitní zemí a domácí produkce je postupně doplňována dovezenými drogami, zejména heroinem. V této době se začínají vzájemně více propojovat doposud uzavřené a izolované skupiny uživatelů a výrobců drog a začíná se utvářet klasický drogový trh se stranou nabídky a poptávky. Současně se vytváří rozsáhlá skupina populace experimentálních a rekreačních uživatelů. Drogová scéna však neproniká na veřejná prostranství, stejně tak i drogová kriminalita není příliš nápadná, jelikož jde stále o omezené množství drog, které je možné hradit bez potřeby páchat trestnou činnost. **V letech 1994 - 2000** se Česká republika stává spotřebitelskou zemí v rámci mezinárodního drogového trhu. Zlomovým je rok 1994, kdy došlo k masivní distribuci levného a kvalitního heroinu ze zahraničí. Ve velkoměstech vzniká otevřená drogová scéna se značným konkurenčním bojem. Drogy se stávají běžně dostupné, věková hranice prvních uživatelů se snižuje a dochází k velkému nárůstu drogové kriminality. **Od roku 2000 do současnosti** výrazně roste počet uživatelů marihuany a tanečních drog. Počet uživatelů pervitinu a heroinu však nestoupá tak strmě jako v předchozích letech. V souvislosti s injekčním užíváním drog dochází k častějšímu šíření HIV/AIDS a infekčních žloutenek. Zásluhou policejních zásahů postupně dochází k zániku domácích laboratoří na výrobu drog a na drogovém trhu převládá zahraniční produkce organizovaných skupin.¹⁸

2.4 Legislativní úprava trestné činnosti související s drogami

Návykové látky bezesporu představují jeden z nejvýznamnějších sociálně-patologických jevů vyskytujících se v současné společnosti nejen v České republice, ale i po celém světě, který se vzpírání řešení a je potřeba mu věnovat dostatečnou pozornost. Vzhledem k faktu, že se jedná o globální problém, vychází legislativa České republiky na úseku výroby, vývozu, dovozu, distribuce, obchodu, použití a přechovávání

¹⁸ KALINA, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti 1. Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. s. 33 - 34.

omamných a psychotropních látek mimo jiné i z mezinárodních dokumentů, kterými jsou například „Protidrogové úmluvy Organizace spojených národů“ (dále jen „OSN“):

- 1) Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961, ve znění Protokolu z roku 1972 o změně jednotné úmluvy o omamných látkách,
- 2) Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971,
- 3) Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988.¹⁹

Jako členský stát Evropské unie je Česká republika povinna řídit se rovněž protidrogovými dokumenty, které stanovují jednotný postup jejích členských států.²⁰

Drogová problematika je v České republice upravena značně rozsáhlou legislativní úpravou. Jedná se například o tyto právní normy:

- z trestněprávního pohledu představuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění, stěžejní normu, ve které jsou v § 283 - § 288 uvedeny skutkové podstaty drogových trestných činů včetně vymezení trestů;
- zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, v platném znění. Z tohoto zákona byly od 1. ledna 2014 vyňaty přílohy obsahující seznamy návykových látek a byl vytvořen samostatný právní předpis, kterým je nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. Cíl tohoto opatření byl spatřován v rychlejší a efektivnější reakci zákonodárců na možný výskyt nových návykových látek na drogové scéně;
- zákon č. 272/2013 Sb., o prekurzorech drog, v platném znění, spolu s prováděcím předpisem ve formě nařízení vlády č. 458/2013 Sb., o seznamu výchozích a pomocných látek a jejich ročních množstevních limitech;
- zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech, v platném znění;
- nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů;
- nařízení vlády č. 455/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou

¹⁹ KALINA, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti I. Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. s. 54.

²⁰ ZEMAN, P., ŠTEFUNKOVÁ, M., TRÁVNÍČKOVÁ, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. s. 24.

nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku;

- č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, v platném znění;
- zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, společně se zákonem č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, v platném znění.²¹

Vzhledem k tématu bakalářské práce stojí v rámci kapitoly legislativní úprava drogové kriminality za zmínku rovněž zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění. Ustanovení § 28 odst. 3 obsahuje výčet činností, které jsou odsouzenému zakázány vykonávat, protože jsou v rozporu s účelem trestu. Toto ustanovení se tedy vztahuje i k problematice užívání a nakládání s návykovými látkami. Nutno podotknout, že v běžném životě není samotná konzumace návykové látky nijak trestná a jedná se pouze o sociálně - patologický jev, který porušuje sociální a morální normy. Naopak osobám ve výkonu trestu odnětí svobody je dle výše uvedeného ustanovení výslovně zakázáno vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky a již pozitivní testování na přítomnost návykové látky je porušením zákona ze strany odsouzeného.²²

2.5 Typologie trestné činnosti související s drogami

Trestná činnost související s drogami je pojem, který je od roku 2007 doporučován používat Evropským monitorovacím centrem pro drogy a drogovou závislost místo hojně používaného pojmu drogová kriminalita. Sjednocení terminologie má přispět k efektivnějšímu vyhodnocování poznatků získaných k dané problematice v rámci různých institucí a států.²³

Podle Svatoše²⁴ lze mezi alkoholem a ostatními návykovými látkami pozorovat určité odchylky v páchání trestné činnosti. Zatímco u tvrdých drog je kriminalita páchána převážně ve střízlivém stavu s cílem získat další dávku nebo prostředky k jejímu opatření, u alkoholu nejčastěji dochází k páchání trestné činnosti v rámci intoxikace alkoholem.

²¹ Koncepce vězeňství do roku 2025 [online]. © 2016. Ministerstvo spravedlnosti, sekce trestní politiky. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z WWW: < <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf> > , s. 84 - 85.

²² KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 240 s.

²³ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 569.

²⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2012. s. 204 - 205.

Dále Svatoš²⁵ uvádí, že užívání nealkoholových drog se v trestněprávní oblasti promítá do čtyř skupin trestných činů:

- **Trestná činnost zaměřená na vytvoření nabídky a poptávky po drogách** → nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami, šíření toxikomanie, aj. V souvislosti s fungováním drogových trhů se vyskytují další systémové trestné činy jako doprovodné jevy obchodu s drogami, ke kterým lze řadit např. spory o území, trestání za podvody, vymáhání dluhu, vydírání apod.;
- **Psychofarmakologicky podmíněné trestné činy spáchané v důsledku změn v organismu pachatele způsobených užitím drogy** → zejména násilná a mravnostní kriminalita, např. způsobení dopravní nehody pod vlivem návykové látky, znásilnění, výtržnictví apod.;
- **Ekonomicky motivované trestné činy zaměřené na získání drog** → zejména majetková trestná činnost, např. krádež alkoholu v obchodě, loupeže, kuplířství apod.;
- **Trestné činy spáchané na drogově závislých osobách** → trestné činy proti svobodě a lidskosti.

Kalina a kolektiv vycházejí při typologii trestné činnosti související s drogami ze statistických dat orgánů policie a trestní justice. Drogové trestné činy standardně vymezují na tři typy, kterými jsou:

- **Primární drogové trestné činy** - tento typ trestné činnosti lze charakterizovat jako porušování zákonných ustanovení, v jejichž názvu nebo obsahu se objevuje slovo droga, omamná a psychotropní látka nebo jiná synonyma. Jde především o držení drog a další nakládání s nimi;
- **Sekundární drogové trestné činy** páchané za účelem obstarávání si prostředků na nákup drog anebo pod jejich vlivem, kdy jde především o krádeže a loupeže;
- **Terciární drogové trestné činy**, jejichž obětí jsou uživatelé drog. Nejčastěji jde o násilné trestné činy, sexuální trestné činy, vydírání apod.²⁶

Kuchta s Válkovou člení drogová protiprávní jednání do pěti skupin podle vztahu mezi protiprávním jednáním a zneužíváním návykové látky takto:

²⁵ SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2012. s. 211.

²⁶ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 661.

- **Drogové delikty v užším pojetí** - nedovolené zacházení s omamnými a psychotropními látkami a jedy;
- **Drogové delikty v širším pojetí** - šíření nealkoholové toxikomanie;
- **Trestné činy spáchané za účelem získání drog;**
- **Trestné činy spáchané pod vlivem drog;**
- **Trestné činy spáchané na toxikomanech.**²⁷

Podle Miovského a kol. je nutné si uvědomit, že každé užívání nelegálních návykových látek přivádí jejich uživatele na cestu mimo zákon. Toto se týká jak experimentálních uživatelů, tak i problematických uživatelů, jelikož není možné drogu získat jinak než ilegální cestou.²⁸

2.6 Pachatelé trestné činnosti související s drogami

Typologie pachatelů trestné činnosti související s drogami je ovlivňována existencí příčinného vztahu mezi užíváním návykových látek a pácháním trestné činnosti. Obecně lze říci, že příčinný vztah existuje u dvou typů trestné činnosti související s drogami, konkrétně u ekonomicky podmíněné trestné činnosti a u trestné činnosti podmíněné užitím drog. U ostatních typů trestné činnosti související s drogami nebyl tento příčinný vztah prokázán a jejich pachatelé se stávají jak uživatelé drog, tak osoby, které je neužívají. Charakteristické rysy uživatelů návykových látek ve vztahu k páchání trestné činnosti můžeme shrnout takto:

- U uživatelů návykových látek ve všech fázích užívání, včetně experimentátorů a příležitostných uživatelů, existuje riziko páchání trestné činnosti související s drogami;
- Abstinence významně snižuje nebo zcela odstraňuje riziko páchání drogové trestné činnosti;
- Rozsah i intenzitu drogové trestné činnosti přímo ovlivňuje četnost užívání návykové látky ze strany pachatele;
- Nejvyšší riziko páchání trestné činnosti související s drogami je spojeno s problémovými a závislími uživateli.²⁹

²⁷ KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 442.

²⁸ MIOVSKÝ, M., SPIRIG, H., HAVLÍČKOVÁ, M. *Vězeňství a nelegální drogy. Sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových látek ve věznicích*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. s. 61.

²⁹ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 573 - 574.

2.7 Závislost

Lékařská definice závislosti říká, že jde o stav, při kterém abstinence látky nebo jiného podnětu vyvolává v organismu fyzické nebo duševní obtíže. Závislost se dostavuje po opakovaném nebo chronickém užívání látky, po jejíž aplikaci se dostaví pocit nadměrného uspokojení. Světová zdravotnická organizace definuje návyk na léky, drogy nebo alkohol jako stav periodické nebo chronické otravy psychotropními substancemi, který je vyvolán opakovaným užitím přirozené nebo syntetické drogy, jenž je škodlivý pro jedince i pro společnost.

Podle mezinárodní klasifikace chorob ICD 10 dojde k diagnostice závislosti v případě, kdy byla během posledního roku splněna tato kritéria:

- silné přání požívat návykové látky,
- omezená schopnost kontroly, pokud jde o začátek, ukončení a množství užívané návykové látky,
- rozvoj tolerance k účinku návykové látky,
- postupné zanedbávání ostatních, dříve více preferovaných potěšení a koníčků, ve prospěch užívané návykové látky,
- pokračování v užívání návykové látky i přes výskyt škodlivých psychických, tělesných či sociálních následků.

Pokročilejší stádia závislosti vedou k poruchám osobnosti, ke snížení výkonnosti a mnohdy i inteligence. Závislost na návykových látkách vede k poškození centrální nervové soustavy, a tak ke změně osobnosti, kdy kliničtí psychiatři hovoří o psychózách se somatickými příčinami.

V literatuře odborníci často hovoří o psychické a fyzické formě závislosti. **Psychická závislost** u uživatele návykových látek vždy nastává jako první a vyznačuje se nepotlačitelnou touhou návykovou látku užít pro její povzbuzující, euforizující, stimulační nebo naopak tlumivý a halucinogenní účinek. Touha drogu získat jakýmkoliv způsobem a užít ji, je pro jejího uživatele natolik silná, že téměř nemá šanci odolat. Právě tato touha často vede závislého jedince k páchání majetkové trestné činnosti s cílem získat peníze na pořízení další dávky. Psychická závislost se vytváří v mozku po vícenásobném užití návykové látky a vzniká tzv. návyková paměť. **Tělesná (fyzická) závislost** je stav, kdy se vlivem dlouhodobého užívání drog nastaví biochemické procesy v těle uživatele na její přítomnost a nejsou schopny bez ní fungovat → organismus drogu zahrnul do své látkové výměny. Při absenci návykové látky dochází k nástupu abstinčních příznaků. Tělesnou závislost je možné adekvátní

lékařskou péčí překonat relativně v krátkém čase, a to během dvou až čtyř týdnů. Psychická závislost však u osob s vyvinutým závislostním onemocněním přetrvává po celý život, a z tohoto důvodu se k ní ubírají veškeré počáteční i následné psychotherapeutické postupy.³⁰

2.7.1 Příčiny vzniku drogové závislosti

Na jednu stranu existují u každého jedince skryté možné motivy, které mohou odstartovat závislost, na druhou stranu se však drogová závislost nevyvine u každého jejich uživatele. Citlivost a zranitelnost mechanismů v mozku i samotného organismu k působení drogy je dána kombinací celé řady vnějších i individuálních faktorů.³¹

Mezi nejdůležitější faktory drogové závislosti můžeme řadit:

- biologické a psychologické faktory, kterými jsou různé poruchy osobnosti, stres, ale patří sem i vrozená závislost dětí narkomanek,
- sociální faktory → působení rodiny, vliv vrstevníků, problémy v partnerských vztazích, druh vykonávané profese, vliv hromadných sdělovacích prostředků.

Podle Nešpora mají závislosti řadu příčin. Vznik závislosti tedy nemá jedinou příčinu, ale je dán mnohaúrovňovou pokračující interakcí ochranných a rizikových činitelů. K hodnocení těchto preventivních a rizikových faktorů používají odborníci u závislých osob diagnostické pomůcky jako screeningový dotazník R. E. Tartera. Z tohoto důvodu bývají kliničtí psychiatři skeptičtí k tvrzení, že někdo údajně objevil příčinu závislosti nebo lék, který všechny závislé vyléčí.³²

2.7.2 Léčba závislosti na návykových látkách

Cílem léčby závislosti na návykových látkách je zvládnutí akutního stavu a nejlépe trvalá abstinence od návykové látky. V případě škodlivého či rizikového užívání alkoholu je cílem léčby tzv. kontrolované pití. Pokud není dosažení těchto cílů možné, je potřeba v maximální možné míře zmírnit škody, které závislost způsobuje postiženému i jeho okolí. Léčba závislosti by měla být komplexní a zahrnovat více postupů. Nejvyšší intenzita léčby bývá v prvním roce abstinence, především na jejím začátku, při přechodu z ústavní léčby do ambulantní, v krizích a při závažných životních událostech. Léčba závislosti probíhá v těchto fázích:

³⁰ GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Ikar, 2001. s. 20 - 24.

³¹ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 142 - 143.

³² NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislosti. Současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2011. s. 50-51.

- 1) Akutní fáze - v této fázi je důležité odvrátit bezprostřední ohrožení života a zdraví. Taktéž se zde rozhoduje o stanovení ústavní nebo ambulantní léčby.
- 2) Stabilizační fáze - pacient začíná řešit svoji životní situaci, začíná řešit rodinné, pracovní a sociální problémy. Největší roli v terapii hraje abstinence, která je pro úspěch pacientových snah nejdůležitější.
- 3) Udržovací fáze - pacient nadále zlepšuje svoji adaptaci a zapojuje se do běžného života. Nadále však udržuje kontakt s léčebným zařízením, který ale nemusí být tak častý jako ve stabilizační fázi.³³

2.8 Protidrogová prevence

Úkolem protidrogové prevence je předcházení, zamezení a léčba drogových závislostí prostřednictvím různých preventivních programů. Protidrogová prevence se dělí na prevenci primární, sekundární a terciární.

2.8.1 Primární prevence

Hlavní smysl primární prevence je spatřován v osvětě především mladé generace a demonstraci negativních dopadů návykových látek. Snahou primární prevence je nenásilnou formou přesvědčit děti a mladé lidi, že „normální“ je život bez drog. Vedle negativního postoje k drogám je vhodné dětem nabídnout i pozitivní poselství spočívající ve zdravém, smysluplném, produktivním a atraktivním životě. Tímto pozitivním postojem mohou myšlení mladých lidí ovlivnit zejména osoby aktivní v politickém a veřejném prostoru, především pak představitelé kultury a sportu.

Oproti prevenci sekundární a terciární se ta primární obrací na populaci jako na celek a klade si za cíl, aby u člověka v ideálním případě nedošlo vůbec k tělesné, psychické nebo sociální poruše. Protidrogová primární prevence se orientuje na stranu poptávky po drogách a usiluje o to, aby se potenciální spotřebitel nestal tím skutečným. Současně by však měla být zároveň zaměřena i tak, aby se jedinec nestal ani účastníkem na straně nabídky.

Vzhledem k destruktivnímu vlivu drog u dětí na rozvoj osobnosti a sociální začlenění je vynaloženo velké úsilí aspoň na odložení kontaktu s drogou, pokud možno na co nejpozději. Dalším cílem primární prevence je snížení nebo úplné zastavení experimentálního užívání návykových látek tak, aby se včasně předešlo různým zdravotním poškozením a závislosti, které by později vyžadovaly léčbu.

³³ SEIFERTOVÁ, D., PRAŠKO, J., HÖSCHL, C. *Postupy v léčbě psychických poruch*. Praha: Academia Medica Pragensis, 2004. s. 27 - 30.

Nejvýznamnějším představitelem primární prevence je rodina a škola. Dalším nezanedbatelným formujícím prostředkem je prostředí mimoškolní činnosti, rekreace a volného času, práce a pracoviště a místní společenství.³⁴

Podle Kaliny a kol.³⁵ se primární prevence člení na tzv. nescifickou a specifickou primární prevenci. Specifická primární prevence se dále dělí na prevenci všeobecnou, selektivní a indikovanou. Do nescifické primární prevence se řadí veškeré aktivity nepřímo související s rizikovým chováním. Patří sem zájmové, sportovní, kulturní a volnočasové aktivity, které vedou k dodržování společenských pravidel a rozvoji odpovědnosti za svá jednání. Nescifické programy působí zejména na děti a mladistvé a působí obecně.

Za specifickou primární prevencí se považují takové aktivity, které se orientují na některou z konkrétních forem rizikového chování a směřují k jasně definované cílové skupině. Specifická primární prevence se člení do tří úrovní v závislosti na tom, do jaké míry je cílová skupina ohrožena. Cílová skupina je posuzována dle věku, míry sociální a zdravotní zátěže a příslušnosti k určité instituci, např. škole, ústavní péči, rizikové profesy atd. Specifická primární prevence se tedy člení na:

- 1) **Všeobecnou primární prevenci** - zaměřuje se na běžnou populaci dětí a mládeže bez členění rizikovosti skupiny. Rozhodující je pouze věkové složení. Nároky na profesní kvalifikaci školitele jsou nižší než je tomu u selektivní a indikované primární prevence. V praxi jde především o učitele s akreditačním kurzem primární prevence, příslušníky bezpečnostních sborů, lékaře a neziskové organizace. Cílem všeobecné primární prevence je zamezení nebo alespoň oddálení užívání návykových látek. Jedná se o programy určené pro třídy, většinou na určitém stupni mateřské, základní či střední školy.
- 2) **Selektivní primární prevenci** - orientuje se na skupiny osob, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro rozvoj rizikového chování, avšak návykové látky neužívají. U těchto osob se vyskytují biologické, psychologické nebo sociální rizikové faktory související s rizikovým chováním. Do této skupiny jsou její členové vybíráni podle věku, pohlaví, rodinné historie, míry sociálního znevýhodnění apod. Na vzdělání realizátora selektivní primární

³⁴ KALINA, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti 2. Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. s. 275 - 279.

³⁵ KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. s. 261 - 264.

prevence je kladen větší důraz s ohledem na práci se skupinou se zvýšeným rizikem.

- 3) **Indikovanou primární prevenci** - která se zaměřuje na jednotlivce výrazně vystavené rizikovým faktorům, případně se u nich vyskytly projevy rizikového chování. Jedná se o osoby ve fázi experimentálního užívání návykových látek, ještě před stanovením klinické diagnózy závislosti. Cílem zde není jen oddálení užívání návykových látek u dětí a mládeže, ale také snížení četnosti a množství užívaných drog. Tato úroveň prevence vyžaduje nejvyšší stupeň vzdělání poskytovatele programů.

2.8.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence se realizuje až po diagnostikování drogové závislosti, ale ještě před tím, než nemoc způsobí poškození zdraví. Cílem je přesvědčit osoby závislé na návykových látkách, aby s užíváním přestaly či ho aspoň omezily.³⁶

2.8.3 Terciární prevence

Úkolem terciární prevence je předejít dalším škodám, tj. zabránit vzniku vážných či trvalých zdravotních i sociálních problémů.

2.9 Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody je upraven zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů a Vyhláškou Ministerstva spravedlnosti ČR č. 378/2004 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

2.9.1 Účel a výkon trestu odnětí svobody

Soudem uložený trest odnětí svobody se vykonává ve věznicích a ve vyčleněných odděleních vazebních věznic, kde Vězeňská služba České republiky (dále jen „VS ČR“) zajišťuje zákonem stanovenými mechanismy střežení odsouzených a uplatňuje metody odborného zacházení s nimi.

Hlavním účelem výkonu trestu odnětí svobody je působení na odsouzené s cílem eliminace rizika recidivy jejich kriminálního chování, motivovat odsouzené k vedení

³⁶ NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislosti. Současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2011. s. 156.

řádného způsobu života po propuštění a také ochrana společnosti před pachateli trestných činů.³⁷

2.9.2 Povinnosti odsouzených na úseku omamných a psychotropních látek

Zákon o výkonu trestu uvádí v § 28 vyčerpávající výčet povinností a omezení pro odsouzené, které směřují k naplnění účelu výkonu trestu odnětí svobody. V rámci problematiky omamných a psychotropních látek jde především o tyto základní povinnosti a omezení³⁸:

- Odsouzený je povinen podrobit se osobní a další prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe měl věc, kterou by narušoval účel výkonu trestu - § 28 odst. 2 písm. a) zákona č. 169/1999 Sb.;
- Odsouzený je povinen podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k potlačení výroby, držení nebo zneužívání návykových látek a jedů ve věznici - § 28 odst. 2 písm. g) zákona č. 169/1999 Sb.;
- Odsouzený je povinen podrobit se vyšetření ke zjištění, zda užil návykovou látku, a v případě, že se prokáže přítomnost návykové látky, uhradit náklady na toto vyšetření - § 28 odst. 2 písm. n) zákona č. 169/1999 Sb.;
- Odsouzenému je zakázáno vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky - § 28 odst. 3 písm. b) zákona č. 169/1999 Sb.;
- Odsouzenému je zakázáno přechovávat a rozšiřovat tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby návykových látek - § 28 odst. 3 písm. c) zákona č. 169/1999 Sb.

2.10 Členění věznic

Dle trestního zákona je možné v České republice zařadit odsouzeného k nepodmíněnému trestu odnětí svobody do věznice s ostrahou nebo do věznice se zvýšenou ostrahou. Pro výkon trestu odnětí svobody mladistvých odsouzených jsou vězeňskou službou zřizovány speciální věznice pro mladistvé. O zařazení odsouzeného do konkrétního typu věznice rozhoduje soud podle taxativně stanovených podmínek uvedených v § 56 odst. 2, 3 zákona č. 40/2009 Sb.

V rámci věznice s ostrahou jsou dále odsouzení zařazováni ředitelem věznice do oddělení s nízkým, středním nebo vysokým stupněm zabezpečení. Rozhodnutí

³⁷ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

³⁸ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

ředitele o zařazení odsouzeného do určitého stupně zabezpečení vychází z vyhodnocení vnitřních a vnějších rizik odsouzeného odbornou komisí dané věznice.

Pro výkon vazby dle § 67 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, jsou vězeňskou službou zřízeny vazební věznice.

V současné době je vězeňskou službou zřízeno 25 věznic, 10 vazebních vězňů a 3 ústavy pro výkon zabezpečovací detence.

2.11 Specifika práce s klienty ve výkonu trestu odnětí svobody

Do systému péče o uživatele drog jsou rovněž zařazeni klienti umístění ve výkonu trestu odnětí svobody. Ačkoliv je ve vazebních věznicích a věznicích dostupnost některých drogových služeb nižší než v běžné společnosti, je nutno podotknout, že VS ČR v návaznosti na vývoj trendů drogové problematiky ve společnosti dlouhodobě činí kroky k vytvoření fungujícího systému účinné odborné pomoci uživatelům návykových látek, motivující k abstinenci nejen ve výkonu trestu odnětí svobody, ale i po propuštění. Dalším cílem VS ČR je chránit před vznikem adiktologických poruch osoby doposud neužívající návykové látky, které však lze považovat za ohrožené vlivem negativních dopadů uvěznění a vzniku prizonizace.

Za účelem stanovení pravidel, organizace, evidence, metod a forem zacházení s osobami, které v rámci svého života zneužívaly návykové látky, a s osobami, které návykové látky neužívaly, ale lze je považovat za jedince drogou ohrožené, vydala VS ČR vnitřní předpis Nařízení generálního ředitele č. 36/2010, kterým se upravuje provádění protidrogové politiky Vězeňské služby České republiky.³⁹

2.11.1 Zacházení s vězněnými osobami s adiktologickou poruchou

Problematika protidrogové politiky je ve vězeňské službě upravena Plánem činnosti Vězeňské služby České republiky v oblasti protidrogové politiky, který vychází z Akčního plánu realizace Národní strategie protidrogové politiky. Národní strategie protidrogové politiky představuje dokument schválený vládou České republiky, který definuje základní východiska, směry a odpovědnosti subjektů při řešení drogové problematiky.

Protidrogovou politiku zajišťují v rámci VS ČR odborná pracoviště zřízená ve vazebních věznicích a věznicích, kterými jsou:

³⁹ Koncepce vězeňství do roku 2025 [online]. © 2016. Ministerstvo spravedlnosti, sekce trestní politiky. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z WWW: < <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf> > , str. 86.

- a) Poradny drogové prevence**, které jsou zřizované v každé vazební věznici a věznici jako poradní orgány ředitele věznice. Hlavní činností poradny drogové prevence je poskytování komplexní preventivní a poradenské péče rizikovým skupinám vězněných osob, které byly před umístěním do věznice či vazební věznice závislé na návykových látkách. Zaměstnanci poradny drogové prevence při výkonu své činnosti úzce spolupracují s organizacemi, orgány a institucemi působícími mimo vězeňskou službu. Zaměstnanci poradny nabídnou využívat protidrogové služby vězněné osobě, u které bylo v rámci vstupního pohovoru zjištěno škodlivé užívání návykové látky nebo závislost. Spolupráce vězněné osoby s poradnou drogové prevence je však založena na dobrovolnosti. Poradna dále zajišťuje sběr statistických dat z dané oblasti, vede přehled čerpání přidělených rozpočtových prostředků účelově určených na realizaci protidrogového programu, zpracovává a vede evidenci vězněných osob, které využívají služeb poradny a osob zařazených do programu substituční léčby. Rozsah poskytovaných služeb poradnou se v jednotlivých věznicích liší s ohledem na kapacitu odborného personálu, přičemž všechny musejí poskytovat informační servis a individuální poradenství.⁴⁰
- b) Bezdrogové zóny se standardním nebo terapeutickým zacházením** jedná se o zvláštní oddělení věznic zřizována s cílem zamezit kontaktu odsouzených s drogou a aplikovat bezdrogový režim u odsouzených uživatelů drog v zájmu snižování zdravotních a sociálních rizik jejich závislosti. Do bezdrogové zóny jsou umístováni odsouzení na základě písemné žádosti a doporučení odborné komise.⁴¹
- c) Specializovaná oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického;**
- d) Specializovaná oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek.**

2.11.2 Lékařský monitoring návykových látek

Vazební věznice a věznice zajišťují prostřednictvím svých zdravotnických středisek pravidelná testování na přítomnost omamných a psychotropních látek a alkoholu v těle vězněných osob dle metodického listu č. 2/2010 ředitelky odboru zdravotnické služby a vrchního ředitele pro penologii. Vězněné osoby jsou na základě povinností jim uložených v § 28 odst. 2 písm. n) zákona o výkonu trestu povinny

⁴⁰ Interní norma Vězeňské služby České republiky: „*Narřízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2010, kterým se upravuje protidrogová politika Vězeňské služby České republiky*“.

⁴¹ Koncepce vězeňství do roku 2025 [online]. © 2016. Ministerstvo spravedlnosti, sekce trestní politiky. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z WWW: < <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf> > , str. 87.

„podrobit se vyšetření ke zjištění, zda užily návykovou látku, a v případě, že se prokáže přítomnost návykové látky, uhradit náklady na toto vyšetření“.⁴² Metodický list č. 2/2010 stanovuje rozsah a druh testování takto:

- a) **Vstupní plošné testování** u všech nastupujících obviněných a u odsouzených s uloženým trestem odnětí svobody delším než 4 měsíce.
- b) **Náhodného systematické testování** nejméně u 5 % obviněných nepravidelně každý měsíc.
- c) **Cílené testování v případě podezření z nelegálního užití návykové látky** na základě rozhodnutí ředitele věznice nebo jeho zástupce.
- d) **Cílené testování na základě rozhodnutí generálního ředitele VS ČR** nebo jím pověřeného zaměstnance.
- e) **Testování v rámci substituční léčby** u všech léčených nepravidelně každý měsíc.
- f) **Náhodné systematické testování** nejméně u 50 % odsouzených vykonávajících trest v bezdrogových zónách, odděleních specializovaných pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek a odděleních specializovaných pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, každé pololetí, s ukončením testování k poslednímu dni každého pololetí.
- g) **Náhodné systematické testování** nejméně u 15 % všech odsouzených s výjimkou odsouzených podle písm. e) a f) každé pololetí, s ukončením testování k poslednímu dni každého pololetí.
- h) **Cílené testování při podezření na požití alkoholu** na základě rozhodnutí funkcionáře VS ČR.⁴³

2.12 Zneužívání drog osobami ve výkonu trestu odnětí svobody

Z hlediska přístupu vězněných osob k zakázaným, návykovým látkám můžeme možnosti obstarání těchto látek rozdělit do dvou skupin. Na jedné straně stojí návykové látky obstarávané přímo ve vězeňském prostředí a na druhé straně jde o zakázané látky distribuované do objektů střežených vězeňskou službou z vnějšího prostředí.

2.12.1 Drogy získávané ve vězeňském prostředí

Nejrozšířenější skupinu návykových látek, získávaných vězněnými osobami v rámci uvěznění, představují určité skupiny léčiv (antiastmatika, barbituráty, sedativa,

⁴² Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

⁴³ Koncepce vězeňství do roku 2025 [online]. © 2016. Ministerstvo spravedlnosti, sekce trestní politiky. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z WWW: < <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf> > , str. 90.

hypnotika, analgetika, anxiolytika, aj.), která představují náhražku za méně dostupné běžné drogy. Tato léčiva jsou zpravidla legálně indikována zdravotním střediskem věznice konkrétní vězněné osobě, které lékař současně vystaví povolenku k užívání předepsaných léků. Vzhledem k závratným cenám, za které jsou vězněné osoby ochotné jakoukoliv návykovou látku ve vězeňském prostředí pořídit, se mezi vězni realizuje nezákonný obchod s těmito léčivy a jejich následné zneužívání neoprávněnými osobami. Z praxe jsou známy případy, kdy někteří lékaři provádějí u osob s indikovanou medikací namátkové laboratorní rozborů zaměřené na kontrolu přítomnosti dané léčivé látky v krvi. V případě absence léčivé látky v krvi pacienta mohou být se souhlasem vedení věznice provedeny kontrolní odběry též u spoluvězněných osob s cílem prokázat nelegální zneužívání léků. K tomuto kroku je však v souvislosti s vysokou finanční náročností testování přistupováno pouze sporadicky.

Další skupinou návykových látek obstarávaných přímo ve věznici jsou náhražkové drogy vyráběné samotnými vězni. Mezi nejpobulárnější náhražky drog jsou řazeny tzv. „magoráky“, kterými jsou silné vývary čaje v kombinaci s dýmčovým tabákem. Do těchto vývarů jsou v některých případech přidávána i některá léčiva, nejčastěji analgetika. Alkoholické nápoje tzv. „kvašáky“ zase vyrábějí zkvašením kompotů, ovoce či chleba. Poslední skupinu představují tzv. „kulery“. Jde o rozmanité nápoje, vařené z různých mycích a čistících prostředků s následnou kondenzací par.⁴⁴

2.12.2 Drogy distribuované z vnějšího prostředí

Průniky drog do střežených objektů představují jeden z nejzávažnějších problémů, se kterými se vězeňská služba dlouhodobě potýká. Pokud jde o průniky těchto látek do vězeňského prostředí, nejčastějšími způsoby jsou průniky prostřednictvím:

a) Korespondence včetně nárokových balíčků - jedná se o nejběžnější způsob distribuce návykových látek do objektů střežených vězeňskou službou. Zákon o výkonu trestu přiznává v ustanovení § 17 odst. 1 odsouzeným právo bez omezení přijímat a odesílat na vlastní náklady písemnou korespondenci. Veškerá soukromá korespondence podléhá kontrole vězeňské služby. Úřední korespondence orgánů

⁴⁴ MAREŠOVÁ, A., NEČADA, V., SLUKOVÁ, K., SOCHŮREK, J., ZEMAN, P. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. s. 72.

činných v trestním řízení a korespondence mezi odsouzeným a obhájcem či advokátem této kontrole však nepodléhá.

Z § 24 zákona o výkonu trestu vyplývá pro odsouzené nárok na přijetí balíčku s potravinami a věcmi osobní potřeby do maximální hmotnosti 5 kilogramů. Tzv. nárokový balíček může odsouzený obdržet jednou za šest měsíců od kterékoliv osoby, čehož je také ze strany distributorů návykových látek do značné míry zneužíváno. Prověřování nálezů návykových látek v balíčcích pro vězněné osoby přináší standardní poznatek, že balíček byl odeslán fiktivní osobou odesílatele, což pro orgány činné v trestním řízení představuje velké překážky ve vyšetřování.

b) Návštěv vězněných osob včetně advokátů - podle § 19 zákona o výkonu trestu má odsouzený nárok ve stanoveném čase, určeném vedením věznice, přijímat návštěvy předem schválených blízkých osob na dobu 3 hodin v průběhu jednoho kalendářního měsíce. Standardně se jedná o počet nejvýše 4 osob, který však může být vnitřním řádem dané věznice navýšen.

Prohlídka osob vstupujících do věznice za účelem návštěvy vězněné osoby je však omezena pouze na prohlídku zavazadel a oděvních svršků za pomoci detekčních prostředků na indikaci kovových předmětů a RTG, a proto se zde pro distributory návykových látek nabízejí příležitosti k jejich pronesení zejména v tělních dutinách či v oblasti intimních partií. Dle vnitřního předpisu vězeňské služby však může být při důvodném podezření na přítomnost věci, která by mohla narušit účel výkonu trestu, nařízena osobní prohlídka osoby vstupující do střeženého objektu. Za důvodné podezření se mimo jiné považuje neobvyklé a podezřelé chování vstupující osoby (např. nervozita, podrážděnost, agresivita). Tuto prohlídku provádí vždy příslušník stejného pohlaví za přítomnosti dalšího zaměstnance VS ČR (též stejného pohlaví) v místnosti tomu určené. Pokud osoba prohlídku odmítne, nebude do střeženého objektu vpuštěna.⁴⁵

c) Přehození přes oplocení věznice - jedná se o relativně častý způsob používaný k distribuci nejen návykových látek do střežených objektů. Hlavní roli zde představuje spolupracující civilní osoba, která ve stanovený čas přehodí na předem domluvené místo konkrétní nedovolený předmět.

Vězeňská služba si je plně vědoma bezpečnostního rizika využívání dronů k potencionální distribuci nedovolených předmětů (návykových látek, mobilních telefonů, zbraní a výbušnin) do jejich objektů. Z tohoto důvodu přistoupila vězeňská služba ke spolupráci s vědci z pražského ČVUT, kteří vyvinuli speciální dron

⁴⁵ Interní norma Vězeňské služby České republiky: „Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 33/2019, o vězeňské a justiční stráží“.

Eagle.One. Tento dron s pomocí umělé inteligence a přesného lokalizačního systému dokáže velmi spolehlivě zneškodnit nepřátelský dron. Tento speciální dron je schopen odchytit nepřátelský létající cíl pomocí pevné síťové bariéry a bezpečně s ním přistát na předem stanoveném bezpečném místě. Pilotní projekt je aktuálně testován ve Věznici Rapotice. Nasazení těchto speciálních dronů do všech organizačních jednotek by však pro vězeňskou službu představovalo vysoké finanční výdaje, jelikož cena jednoho speciálního dronu se pohybuje kolem jednoho milionu korun.⁴⁶

d) Zaměstnanců VS ČR - na jednu stranu se nejedná o zvlášť rozšířený fenomén, na druhou však musíme konstatovat, že k profesnímu selhání jednotlivců z řad příslušníků či občanských zaměstnanců vězeňské služby dochází. Motivem většinou bývá zisk nemalých finančních prostředků. Jsou však známy i případy, kdy zaměstnanec podlehl značnému psychickému nátlaku ze strany vězňených osob.

e) Pronesení samotnou vězňenou osobou, např. vracející se z přerušení výkonu trestu odnětí svobody, z vnějšího pracoviště nebo při nástupu do výkonu trestu - zákon o výkonu trestu ukládá na úseku zaměstnávání povinnosti jak odsouzeným osobám, tak i samotné vězeňské službě. Ve vztahu k odsouzeným zákon hovoří o povinnosti odsouzeného pracovat, pokud mu je práce přidělena. Vězeňské službě je uloženo vytvářet podmínky pro zaměstnávání odsouzených v rámci vlastní samostatné hospodářské činnosti anebo u smluvních subjektů. Ačkoliv je zaměstnávání odsouzených vnímáno jako jeden ze základních způsobů odborného zacházení z hlediska resocializace, snížení rizika možné recidivy, udržení si či získání pracovních návyků atd., dochází zde i k nežádoucím jevům. Zejména zaměstnávání odsouzených na vnějších nestřežených pracovištích představuje pro vězeňskou službu jedno z největších bezpečnostních rizik ve vztahu k problematice průniků a zneužívání omamných a psychotropních látek vězňenými osobami. Zaměstnání na vnějším nestřeženém pracovišti umožňuje odsouzeným téměř neomezenou možnost kontaktu s distributory návykových látek. Ve velké míře dochází ke zneužití takové látky již na pracovišti bez nutnosti pronesení do střeženého objektu. Někteří odsouzení jsou však nuceni pod pohrůžkou násilí ze strany jiných odsouzených návykové látky do objektů věznic pronášet nejrůznějšími způsoby, nejčastěji však jde o pronesení v tělních dutinách.

⁴⁶ Lovec dronů Eagle.One: otestovali ho v rapotické věznici [online]. © 2022, Třebíčský deník. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z WWW: < https://trebicky.denik.cz/zpravy_region/revoluce-ve-vzdusnem-prostoru-lovec-odchyti-kazdeho-narusitele-20220630.html > .

Eliminace průniků drog do věznic je o to složitější, že k jejich většině dochází v rámci uskutečňování zákonem stanovených práv (přijímání korespondence a balíků, návštěvy) vězněných osob, která jim nelze odeprít ani v případě předchozího pozitivního nálezu návykových látek. Pouze při realizaci povolených návštěv může ředitel věznice v odůvodněných případech rozhodnout z bezpečnostních důvodů o realizaci návštěvy za dělicí přepážkou, kdy je zcela znemožněn jakýkoliv fyzický kontakt mezi návštěvou a vězněnou osobou.

3 Empirická část

3.1 Polostrukturovaný rozhovor se zástupcem vedoucího oddělení vězeňské stráže pro služební přípravu

Neméně důležitou úlohu při zamezování průniků omamných a psychotropních látek, nejen do střežených objektů Vazební věznice Praha - Ruzyně, představuje samotný výkon služby příslušníků vězeňské služby zařazených na oddělení vězeňské stráže. Zabraňování průniků omamných a psychotropních látek je jednou z hlavních povinností vyplývajících pro tyto příslušníky z jejich služebního zařazení. Jedná se především o svědomitý výkon služby příslušníků při provádění kontrol návštěv vězněných osob již na vstupu do objektu vazební věznice, při provádění prohlídek při nástupu vězněných osob do výkonu vazby či výkonu trestu odnětí svobody, při prohlídkách eskortovaných vězněných osob, při prohlídkách při návratu vězněných osob z vnějších pracovišť nebo z přerušování výkonu trestu odnětí svobody a při prohlídkách doručené korespondence a balíků adresovaných vězněným osobám.

Rozhovor byl proveden se zástupcem vedoucího oddělení vězeňské stráže pro služební přípravu (dále jen „ZVOVS-SP“), který je garantem každoroční realizace služební a profesní přípravy příslušníků Vazební věznice Praha - Ruzyně. V rámci modelových situací nasimulovaných během služební a profesní přípravy si zejména krátce sloužící příslušníci osvojují postupy a činnosti, jejichž správné provedení může vést k omezení průniků omamných a psychotropních látek do střeženého objektu na minimum.

Otázka č. 1 - Jakým materiálně technickým zabezpečením k zamezení a odhalování průniků drog disponuje vazební věznice?

ZVOVS-SP: „Vazební věznice disponuje rentgenem na vstupu do objektů, testy na detekci omamných a psychotropních látek včetně detektoru pro orientační vyšetření dechu na přítomnost alkoholu. Na vyhledávání omamných a psychotropních látek jsou zaměřené i různé druhy prohlídek, v rámci kterých se využívají různé nádoby na přesypání potravin, špejle na propichování kosmetiky (například zubní pasty, šamponů k ujištění, že se v nich nenacházejí drogy) apod. Materiálně technickým vybavením lze chápat též služební protidrogové psy, kteří jsou majetkem vězeňské služby. Celkově lze říci, že vybavení věznice (nejen zdejší vazební věznice) na detekci omamných a psychotropních látek je velmi zastaralé a nereflexuje na aktuální nabídku

nejmodernějších detekčních zařízení na trhu, kterými jsou nejrůznější detektory drog, které umožňují detekovat přítomnost omamných a psychotropních látek již v jejich stopovém množství. Tyto detektory jsou schopny detekovat přítomnost omamných a psychotropních látek i z míst, které byly pouze v kontaktu s osobou, která s takovými látkami nakládala.”

Otázka č. 2 - Jakým způsobem jsou ve Vazební věznici Praha - Ruzyně realizovány návštěvy vězňených osob s ohledem na zamezení průniku a následného zneužití omamných a psychotropních látek vězňenými osobami?

ZVOVS-SP: „Osoby vstupující do vazební věznice jsou povinny při vstupu odložit do uzamykatelných skříněk všechny nepovolené předměty (pozn. ve vazební věznici jsou za nepovolené předměty označovány mobilní komunikační a záznamová zařízení, omamné a psychotropní látky, zbraně a výbušniny) dle instrukcí strážného na daném strážním stanovišti. Poté osoba odloží zavazadla případně bundy ke kontrole za využití rentgenu a sama se podrobí kontrole za využití rámového detektoru kovu a případnému dohledání ručním detektorem kovu. Po provedení všech stanovených prohlídek si návštěvy na hlavním vstupu převezme příslušník odpovědný za realizaci návštěv a odvede je do návštěvních místností. Samotný průběh návštěv je neustále monitorován službukonajícími příslušníky a kamerovým systémem se zaměřením na předávání nepovolených předmětů. V případě realizování návštěvy standardním způsobem (návštěva nebyla realizována za dělicí přepážkou) je u vězňené osoby před i po ukončení návštěvy provedena důkladná osobní prohlídka. Během důkladné osobní prohlídky je provedena prohlídka všech oděvních svršků nejdříve za využití ručního detektoru kovu a poté též pohmatem se zaměřením na švy a zesílené části oděvů. Dále je provedena prohlídka celého těla, včetně jeho dutin, tak aby nebyla ponižována lidská důstojnost. Důkladná osobní prohlídka je prováděna v místnosti tomu určené a vybavené dle interního předpisu. Během návštěvy je přísný zákaz konzumace vlastních potravin a nápojů z důvodu zabránění přímého požití omamných a psychotropních látek a alkoholu vězňenou osobou.”

Otázka č. 3 - Jakým způsobem probíhají kontroly korespondence a balíků adresovaných vězňeným osobám?

ZVOVS-SP: „Balíky i korespondence jsou nejprve zkontrolovány pomocí rentgenu na vstupu do vazební věznice, kde je zároveň provedena prohlídka protidrogovým služebním psem. V případě označení balíku služebním psem nastává důvodné podezření

na přítomnost nepovoleného předmětu. K takto označenému balíku jsou voláni příslušníci oddělení prevence a stížností, kteří si jej převezmou a následná prohlídka a výdej jsou plně v jejich kompetenci. Po provedené kontrole protidrogovým psem putují balíky do místnosti určené k jejich výdeji vězněným osobám, kde je obsah balíků kontrolován příslušníky vězeňské služby za využití ručního detektoru kovu, propichováním, pohmatem a přesýpáním. Tyto úkony jsou již prováděny za přítomnosti příslušné vězněné osoby. K urychlení prohlídek není vězněným osobám vydáván obal balíků, který je značně rizikový z hlediska potencionálního úkrytu nepovolených předmětů.

Korespondence adresovaná vězněným osobám je též kontrolována protidrogovým psem. Po provedené kontrole je korespondence roztríděna zaměstnanci správního oddělení na korespondenci úřední a soukromou. Soukromá korespondence je následně rozbalena a její obsah fyzicky zkontrolován a přečten. Úřední korespondence se vydává přímo vězněným osobám bez kontroly obsahu.”

Otázka č. 4 - Jakým způsobem probíhají prohlídky osob, při jejich nástupu do výkonu vazby respektive výkonu trestu odnětí svobody?

ZVOVS-SP: „Při příjmu osoby do výkonu trestu odnětí svobody nebo výkonu vazby je u těchto osob prováděna důkladná osobní prohlídka a prohlídka osobních věcí za použití ručních detektorů kovů, dalších technických prostředků, jako jsou špejle určené k propichování těžko kontrolovatelných předmětů apod. Tyto prohlídky jsou zaměřeny na přítomnost nepovolených předmětů. V případě jejich nálezu se tyto předměty zaevidují a uloží se v zapečetěném vaku ve skladu svršků. Pokud jsou při prohlídce nalezeny omamné a psychotropní látky, předávají se k dalším úkonům příslušníkům oddělení prevence a stížností. Osobám nastupujícím výkon trestu z osobního života se navíc provádí kontrola již při vstupu do vazební věznice pomocí rentgenu, rámového detektoru kovu a ručního detektoru kovu.”

Otázka č. 5 - Jakým způsobem probíhají prohlídky odsouzených při návratu do vazební věznice např. z přerušení výkonu trestu, z vnějších pracovišť...?

ZVOVS-SP: „Co se týče jakýchkoliv návratů odsouzených zpět do vazební věznice, probíhá prohlídka vždy stejným způsobem bez ohledu na to, zda jde o návrat odsouzených z vnějších pracovišť, z přerušení výkonu trestu odnětí svobody, z návštěv uskutečněných mimo věznici či návrat z extramurálních aktivit. Tito odsouzení jsou při návratech podrobováni kontrole na hlavním vstupu, kde jsou jim za pomoci rentgenu

kontrolována zavazadla, boty a svrchní oděvní součástky horní části těla vyjma trička. Dále jsou zde podrobeni kontrole za využití rámového detektoru kovu a ručního detektoru kovu. Po kontrole provedené na hlavním vstupu jsou odsouzení odvedeni do místnosti určené k provedení důkladné osobní prohlídky, která se provádí striktně podle interní normy vězeňské služby, konkrétně dle Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 33/2019, o vězeňské a justiční stráži. V rámci provádění důkladné osobní prohlídky je oblečení odsouzených podrobováno speciální prohlídce za využití protidrogového služebního psa, který slouží jako detekční prostředek určený k odhalování omamných a psychotropních látek.”

Otázka č. 6 - V čem spatřujete největší slabinu vězeňské služby při snaze omezit průniky omamných a psychotropních látek do střežených objektů?

ZVOVS-SP: „Jak jsem již uvedl na začátku rozhovoru, jednou z největších slabin vězeňské služby je zastaralé technické vybavení a absence nejmodernějších detekčních zařízení k odhalování drog.

Další problém bych spatřoval v nedostatku služebních speciálních protidrogových psů, který zajisté souvisí i s velmi nízkým finančním stropem stanoveným vedením vězeňské služby na pořízení takového psa. Na úseku služební kynologie se rovněž potýkáme s problémem týkajícím se zastaralých vzorků omamných a psychotropních látek využívaných k výcviku protidrogových psů. Tyto vzorky získává vězeňská služba po vydání rozsudku soudem v kauze, kde tyto omamné a psychotropní látky figurovaly jako důkazy. Problematická je však skutečnost, že trestní řízení v drogových kauzách bývá zdlouhavé, nezřídka trvá i několik let a tyto vzorky se začínají znehodnocovat a vytrácet charakteristické vlastnosti. Dle vyjádření odborníků by pro služební kynologii VS ČR bylo velice efektivní získání vzorku čistého efedrinu, který je vždy přítomen v pervitinu jakékoliv kvality.

Problémem testů na detekci omamných a psychotropních látek používaných VS ČR je jejich neschopnost identifikovat nové, syntetické drogy, které se pro svoji nízkou cenu začínají mezi vězňnými osobami rozmáhat.

S ohledem na naplňování účelu nepodmíněného trestu odnětí svobody je ze strany vězeňské služby kladen velký důraz na zaměstnávání odsouzených. Musíme si však přiznat, že vedle široké škály pozitivních účinků, jako je například resocializace, snížení rizika recidivy trestné činnosti, získání pracovních návyků atd., s sebou zaměstnávání odsouzených na vnějších nestřežených pracovištích přináší zvýšené riziko kontaktu odsouzených s omamnými a psychotropními látkami. Ve většině případů

dochází k užití těchto látek odsouzenými již na pracovišti bez nutnosti pronášení do střežených objektů, což jejich záchyt značně ztěžuje.

Jako poslední a z mého pohledu nejvýznamnější slabinou vězeňské služby na úseku zabraňování průnikům drog do věznic jsou aktuální enormní podstavy příslušníků, se kterými se potýkají téměř všechny vazební věznice a věznice v České republice. V současné době se dá říct, že všechny předchozí nedostatky jsou ve značné míře nahrazovány nadstandardně prováděným výkonem služby příslušníků vazební věznice. V poslední době jsou příslušníci často veleni k výkonu vícero činností a tedy ne jen k samotné činnosti zabraňující průnikům nepovolených předmětů včetně omamných a psychotropních látek do střežených objektů. Tím pádem u nich může docházet k vyčerpání a ztrátě koncentrace s následkem možného pochybení při výkonu služby. Dalším personálním problémem je fakt, že v posledních letech hojně opouštějí řady příslušníků dlouholetí, zkušení příslušníci, kteří prováděli zaškolování nově nastupujících kolegů. V praxi to potom vypadá tak, že nově nastupujícího příslušníka zaškoluje kolega sloužící o půl roku déle, který sám logicky nemá dostatečně zažitě a osvojené návyky a postupy potřebné pro bezchybný výkon služby.”

3.2 Polostrukturovaný rozhovor s vrchním inspektorem strážní služby pro psovody

Speciální protidrogová kynologie představuje v současné době jeden z nejefektivnějších prostředků vězeňské služby na úseku vyhledávání omamných a psychotropních látek ve střežených objektech. Z tohoto důvodu byl o rozhovor požádán vrchní inspektor strážní služby pro psovody (dále jen „VISS-P“) Vazební věznice Praha - Ruzyně, který je zkušený a velmi uznávaný psovod nejen v rámci vězeňské služby. Rozhovor byl proveden se souhlasem ředitele Vazební věznice Praha - Ruzyně.

Pro rozhovor byl předem zpracován okruh otázek, se kterým byl VISS-P seznámen s časovým předstihem před provedením rozhovoru, přičemž při jeho samotné realizaci vyplynuly další doplňující otázky.

Otázka č. 1 - Jaký je vhodný věk psa pro výcvik na vyhledávání omamných a psychotropních látek (dále jen „pes“)?

VISS-P: *„S výcvikem vyhledávání OPL se dá začít již v relativně útlém věku štěněte. Ale aby pes zvládl složitou zkoušku, která ho opravňuje k zařazení do přímého výkonu*

služby, je ideální věk cca 2 roky. V tomto věku je pes již dostatečně fyzicky i psychicky vyspělý. Po složení zkoušky prvního stupně může být pes již zařazen do služby, nicméně jeho výcvik neustále pokračuje a jeho dovednosti se zdokonalují.”

Otázka č. 2 - Vhodná rasa a pohlaví psa?

VISS-P: „Pohlaví ani rasa nehrají roli. Důležitá je povaha psa a jeho vlohy pro tuto specifickou činnost.”

Otázka č. 3 - Rozhoduje povaha psa?

VISS-P: „Jednoznačně. Každý pes musí nejprve úspěšně projít povahovým testem, posouzením vhodnosti. A až poté je vzat do stavu služebních psů konkrétní věznice a zařazen k výcviku.”

Otázka č. 4 - Jaká je cena kvalitního psa?

VISS-P: „Na tuto otázku se nedá jednoduše odpovědět. Každý má měřítko kvality jinde. Ale podle mých zkušeností s prodejem psů je to, dejme tomu, od 80 000 Kč výše. Až po statisíce. U sportovních psů jsou to i miliony.”

Otázka č. 5 - Jaký je cenový strop ve VS ČR pro pořízení psa?

VISS-P: „50 000 Kč. Pro srovnání Armáda ČR má strop až 120 000 Kč.”

Otázka č. 6 - Jak probíhá pořízení nového psa?

VISS-P: „NGŘ č. 29/2019 umožňuje pořídit služebního psa třemi způsoby: nákupem, darováním, zápůjčkou. Samotný průběh pořízení začíná vytipováním vhodného psa, zajištěním posudku o vhodnosti psa a stanovením ceny psa, předložením návrhu (stanoviska komise) k doplnění psa řediteli věznice současně s návrhem smlouvy o smlouvě budoucí, převzetím služebního psa do karantény a zajištěním veškerých potřebných úkonů, podpisem smlouvy, popř. vrácením psa, pokud by se během karantény odhalil nějaký zdravotní či jiný problém.”

Otázka č. 7 - Jaký je způsob výcviku psa?

VISS-P: „Způsobů výcviku je celá řada a vždy záleží na konkrétním psovi a jeho povahových vlastnostech. Základní metody výcviku jsou mechanická, chuťově dráždivá, kontrastní a napodobovací.

- a) **Mechanická metoda:** jde o způsob výcviku psa, při kterém psovod používá pouze mechanických nepodmíněných podnětů, jako určitého donucení psa k požadovanému výkonu. Například: Pes je odložen vleže a z místa odejde. Psovod psa přivolá, připoutá jej na vodítka a se psem se vrací k místu odložení. Při tom používá povelu "LEHNI!" a několikrát důrazněji trhne vodítkem. Mechanická, tedy několikrát za sebou jedno a to samé. Kladem mechanické metody je, že pes se rychle naučí cvik a dlouho si jej pamatuje. Záporom této metody je, že narušuje dobrý kontakt mezi psem a psovodem. Dále jí není možné používat při výchově štěněte.
- b) **Metoda chuťově dráždivá:** její podstata je v tom, že podnětem a silně povzbuzujícím činitelem výkonu psa je pamlsek. Výhodou chuťově dráždivé metody je větší aktivita psa při jeho výcviku, pes se cviku rychle naučí a upevňuje se nám kontakt mezi psem a psovodem. Záporom této metody však je, že vybudované návyky jsou nepevné a pes se nám v rušivých podmínkách stává těžko ovladatelným. Když je pes sytý, bývá účinek této metody mizivý. Podmínkou pro efektivitu metody je hladový pes se zájmem o potravu.
- c) **Metoda kontrastní:** jde o spojení mechanické a chuťově dráždivé metody. Mluvíme-li o spojení těchto dvou metod výcviku, máme tím na mysli spojení jejich kladných stránek. Je to metoda, při které psovod nejdříve použije určitého donucení mechanické metody, ale ihned vzápětí k upevnění budovaného návyku psu podává pamlsek nebo použije pochvaly. Kontrastní metoda je nejpoužívanější a neúčinnější metodou při výcviku psa, která však klade na psovoda nároky dovednosti jejího používání. Kladem této metody je, že nám pomáhá dobře a rychle u psa vybudovat požadované cviky a tyto jsou dosti trvalé. Pracujeme-li touto metodou, nedochází k narušování kontaktu mezi psem a psovodem. Pes vycvičený touto metodou má schopnost pracovat i za ztížených podmínek, a to i v rušivém prostředí.
- d) **Metoda napodobovací:** jde o způsob, při kterém používáme vycvičeného psa, se kterým necvičený pes provádí společně cviky. Tato metoda se dá úspěšně použít při výchově štěňat a u psů, u kterých začínáme s jejich výcvikem. Velmi často se používá při výcviku psa na překážky, při štekání na rozkaz, při zvyšování zloby psů v kruhu, při nácviku kousání do peška nebo do rukávu i při nácviku psa na vyštěkání ukryté osoby. Velmi dobrých výsledků dosahují napodobovací metodou ti psovodi, kteří si ke starému vycvičenému psu přibráli

na výchovu štěně. Tento mladý pes se totiž snaží napodobováním provádět vše, co uvidí u starého psa.”

Otázka č. 8 - Spatřujete markantní rozdíl ve výcviku drogových psů VS ČR a jiných bezpečnostních sborů?

VISS-P: *„Ne. Všechny bezpečnostní sbory používají obdobné metody výcviku.”*

Otázka č. 9 - Jaké vzorky omamných a psychotropních látek jsou při výcviku využívány?

VISS-P: *„V současné době Centrální sklad návykových látek VS ČR disponuje těmito vzorky: marihuana, hašiš, heroin, kokain, pervitin, extáze, efedrin.”*

Otázka č. 10 - Jak jsou vzorky pořizovány?

VISS-P: *„Vzorky OPL má VS ČR zapůjčené od Národní protidrogové centrály.”*

Otázka č. 11 - Jaká je průměrná délka přípravy psa k tomu, aby byl schopen najít omamnou a psychotropní látku?

VISS-P: *„Základní kurz na vyhledávání OPL trvá 3 měsíce.”*

Otázka č. 12 - Kolik výcviků musí pes absolvovat z rok?

VISS-P: *„Hodinová dotace na výcviky je též daná NGR č. 29/2019 a činí celkem 25 hodin měsíčně.”*

Otázka č. 13 - Kolik druhů omamných a psychotropních látek je pes schopen se naučit?

VISS-P: *„Vězeňská služba má v současnosti k dispozici 7 druhů OPL. Ale pes je schopen se naučit identifikovat mnohem větší množství pachů.”*

Otázka č. 14 - Po jakou dobu je pes schopen plnohodnotně vyhledávat omamné a psychotropní látky?

VISS-P: *„Doba po kterou je služební pes schopen intenzivně vyhledávat OPL je velmi individuální a ovlivňuje ji mnoho faktorů. Mezi nejvíce ovlivňující faktory patří teplota a vlhkost prostředí, úroveň vycvičenosti, psychický a hlavně fyzický stav služebního psa. Ač se to na první pohled nemusí zdát, jedná se o fyzicky a psychicky velmi náročnou disciplínu.”*

Otázka č. 15 - Jaká je průměrná služební životnost psa?

VISS-P: „V průměru služební pes odchází do „psího důchodu“ kolem devátého roku života.“

Otázka č. 16 - Jsou nějaké faktory, které tuto dobu zkracují?

VISS-P: „Životnost služebního psa ovlivňuje mnoho faktorů. Tím nejvýraznějším je zdravotní stav.“

Otázka č. 17 - Jaké jsou požadavky na psovoda sloužícího se služebním psem určeným k vyhledávání omamných a psychotropních látek?

VISS-P: „Požadavky nejsou nikde specifikovány, ale měl by to být člověk, který má alespoň základní zkušenosti s výcvikem služebních psů.“

Otázka č. 18 - Způsob vyhledávání omamných a psychotropních látek pomocí psa?

VISS-P: „Většina psů pracuje tzv. „na volno“. To znamená, že psovod mu pouze ukáže prostor, jaký má pes prohledat a pes již pracuje sám bez vlivu psovoda. V případě nálezu OPL tento nález označí naučeným způsobem značení. V současné době téměř 100 % služební psů určených na vyhledávání OPL značí tzv. „pasivně“. To znamená, že si u zdroje pachu lehne, sedne nebo zůstane stát. A tímto „zkameněním“ dá psovodovi najevo, že značí vtisknutý pach. Dalším způsobem je práce na vodítku, případně bez vodítka, ale psovod jde se psem a ukazuje mu rukou, kde má pes hledat. Pes je pod vlivem psovoda.“

Otázka č. 19 - Činnosti psovodů – specialistů ve vazební věznicí, při kterých jsou využíváni psi při vyhledávání omamných a psychotropních látek?

VISS-P: „Služební psi na vyhledávání OPL jsou využíváni k prohlídkám příchozí pošty, cel a jiných místností, automobilů, oděvních svršků či venkovních prostranství.“

Otázka č. 20 - Způsob řešení nálezu omamné a psychotropní látky?

VISS-P: „Při nálezu OPL je psovod specialista povinen zajistit místo nálezu a tuto skutečnost ihned ohlásit vrchnímu inspektorovi strážní služby a oddělení prevence a stížností, kteří si přijdou místo a nález zajistit a zdokumentovat.“

Otázka č. 21 - V čem spatřujete největší problém na úseku služební kynologie ve vztahu k drogové problematice?

VISS-P: „Největší problémy spatřuji tři. Finanční strop na nákup psů. Velké staří a malé množství vzorků OPL. Kapacita a podmínky výcvikového střediska.“

Otázka č. 22 - Jaký byl za Vaší dlouholetou praxi u VS ČR nejzajímavější nález drog?

VISS-P: „Pro mě nejzajímavějším nálezem nebyl nález samotné drogy, ale nález injekční stříkačky s jehlou, ukryté v kovové noze postele. Tato injekční stříkačka byla používána k aplikaci drog (test to potvrdil) a i přesto, že na ní byly jen zbytkové pachy drog, pes byl schopen toto malé množství pachu identifikovat a označit.“

3.3 Desk research - vyhodnocení statistik zneužití návykových látek

Metoda desk reseaech je v rámci bakalářské práce použita jako sekundární výzkum zaměřený na zpracování statistických dat vězeňské služby za účelem posouzení vlivu celkového počtu vězněných osob a počtu drogově závislých vězněných osob na celkovém počtu zjištěných zneužití omamných a psychotropních látek těmito osobami.

Od roku 2014 dochází k enormnímu nárůstu počtu prověřovaných případů pověřenými orgány VS ČR ve spolupráci s Policií České republiky. Ze statistik VS ČR vyplývá, že dlouhodobě je nejčastěji prověřováno porušení zákona dle § 337/1 písmeno g) trestního zákona - maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a § 283/1 trestního zákona - nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy.⁴⁷

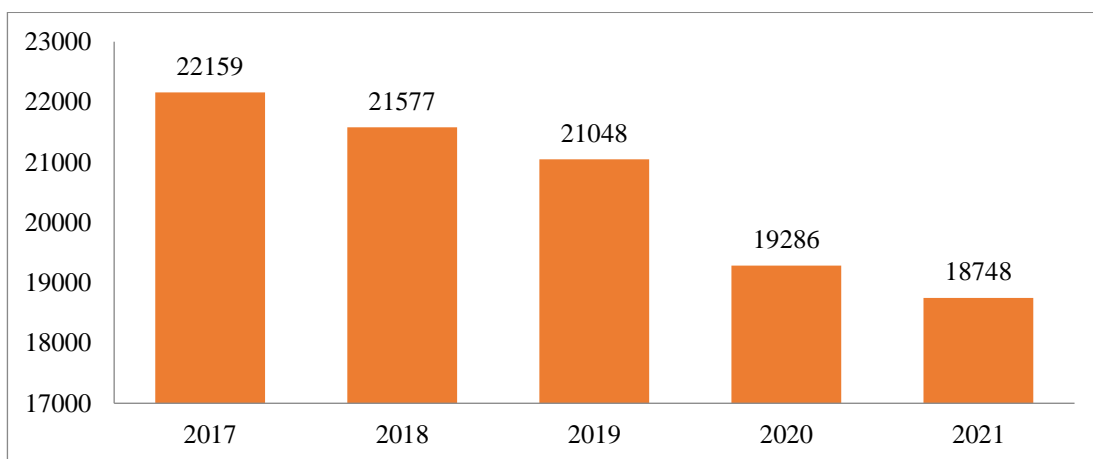
Pro účely výzkumné metody desk research byla využita data ze Statistických ročenek VS ČR z let 2017 - 2021 umístěných na oficiálních stránkách VS ČR. Konkrétně byly použity celkové počty vězněných osob, počty drogově závislých vězněných osob a počty zneužití omamných a psychotropních látek. Data byla dále vyhodnocena pomocí grafů.

Dále byly využity dílčí statistiky zpracovávané VS ČR pro interní potřeby. Z těchto statistik jsou zpracované údaje o počtech zneužití a nálezů návykových látek

⁴⁷ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2016 [online]. © 2017, Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, Centrální evidence vězněných osob. [cit. 2023-03-12]. Dostupné z WWW: < <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby> > 152 s.

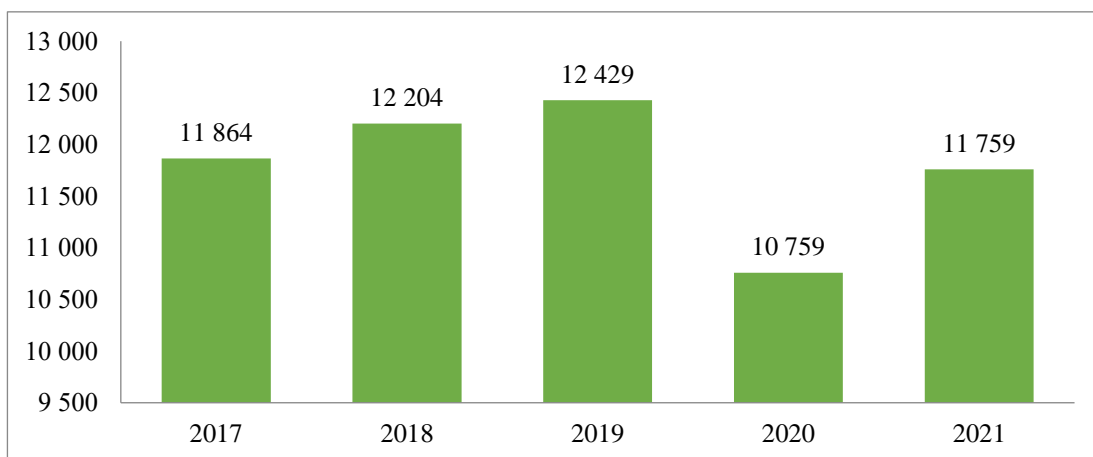
ve všech střežených objektech VS ČR dle jejich druhů v porovnání s počty zneužití a nálezů návykových látek dle jejich druhů ve Vazební věznici Praha - Ruzyně. Data byla vyhodnocena pomocí grafů. Sledované časové období je od roku 2019 do roku 2022.

Graf č. 1 - Celkový počet vězněných osob

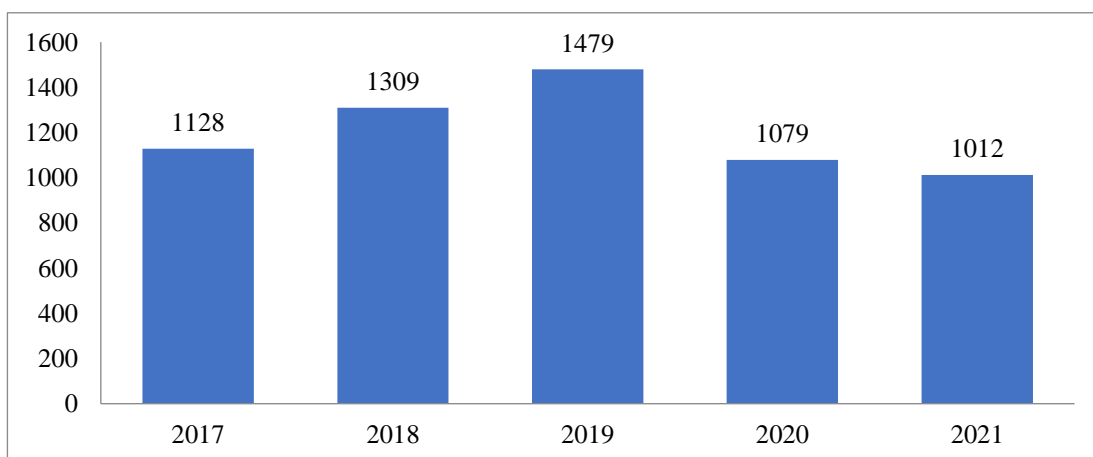
Zdroj: Vlastní zpracování autora

Graf č. 2 - Počet drogově závislých vězňů

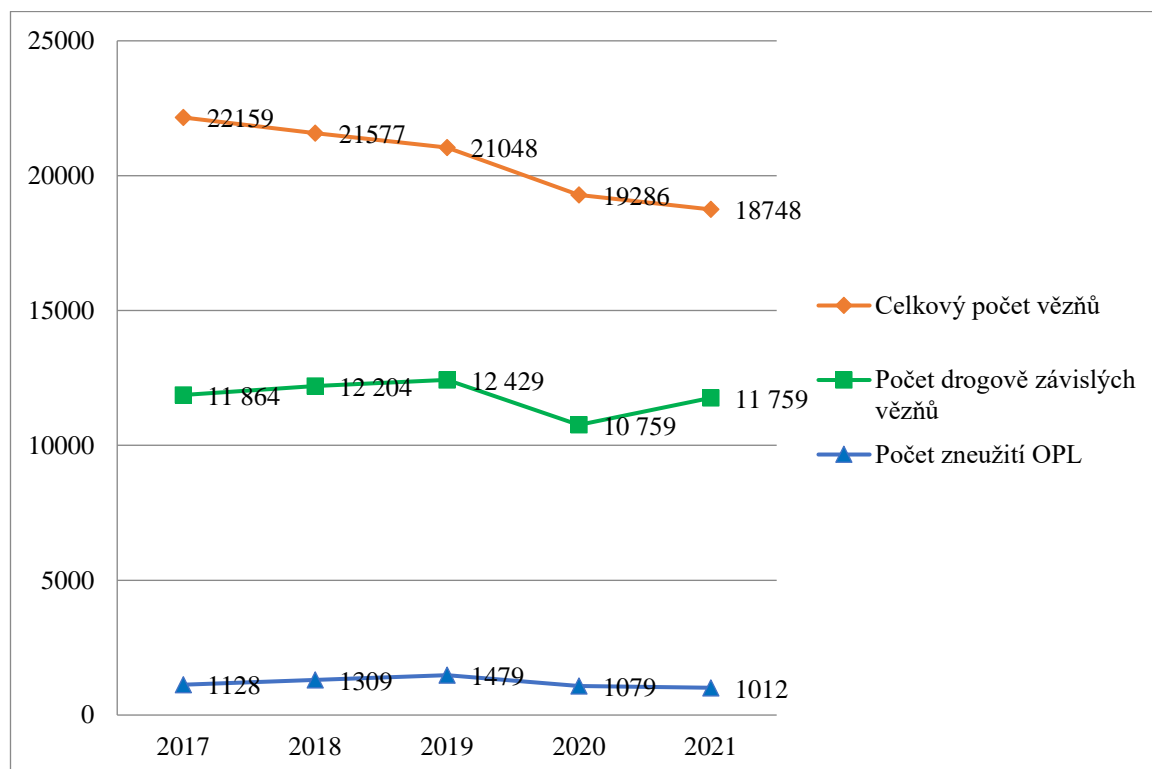
Zdroj: Vlastní zpracování autora

Graf č. 3 - Počet zneužití OPL

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Graf č. 4 - Porovnání dat z grafů č. 1, 2 a 3

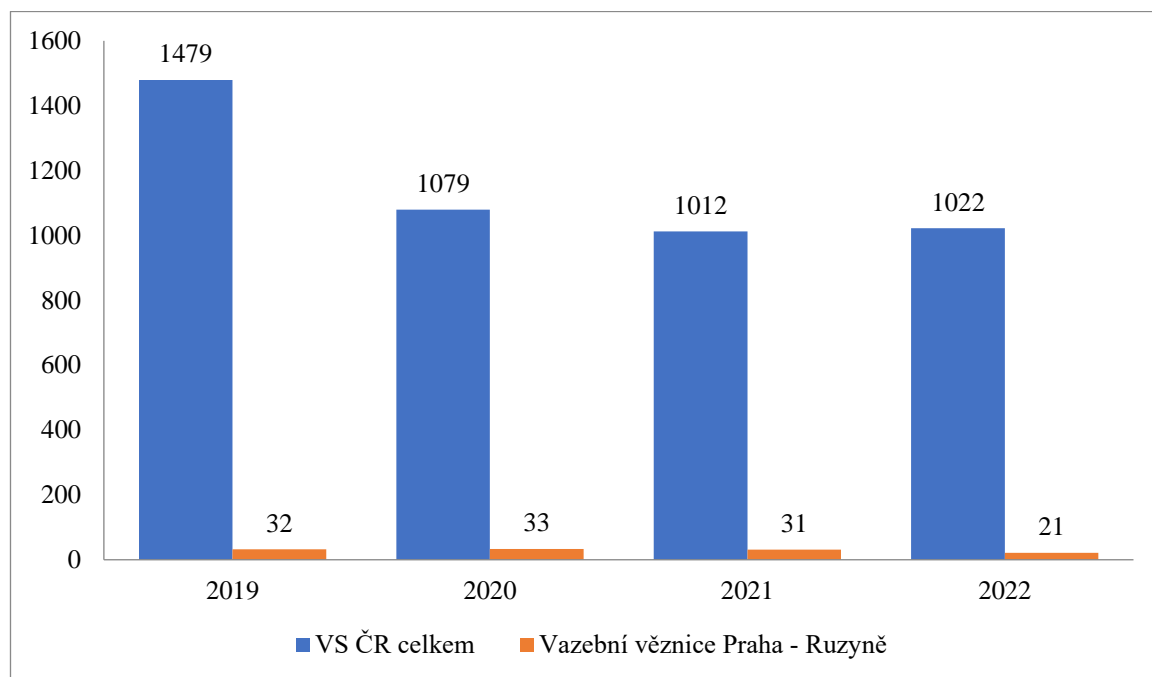
Zdroj: Vlastní zpracování autora

V grafu č. 1 je znázorněn celkový počet vězněných osob ve sledovaném období. Graf č. 2 poukazuje na počet drogově závislých vězněných osob, kdy závislost na drogách byla zjištěna během příjmu do věznice nebo v průběhu uvěznění na zdravotnických střediscích. Počet zneužití omamných a psychotropních látek je uveden v grafu č. 3. Graf č. 4 srovnává výše uvedená data.

Z porovnání dat vyplývá, že počet zneužití omamných a psychotropních látek a počet drogově závislých vězňů zcela nezávisí na celkovém počtu uvězněných osob. Tato teze lze odvodit z grafu č. 4, ze kterého vyplývá klesající křivka celkového počtu vězňů a stagnující křivky počtu zneužití omamných a psychotropních látek a počtu drogově závislých vězňů. Počty zneužívání omamných a psychotropních látek vězněnými osobami ovšem mohou být ovlivněny počtem drogově závislých vězňů. Toto tvrzení potvrzuje křivka počtu drogově závislých vězňů a křivka počtu zneužití omamných a psychotropních látek v grafu č. 4, kdy se tyto křivky takřka kopírují.

Klesající počet vězněných osob oproti stagnujícímu počtu drogově závislých vězňů lze vysvětlit vysokou recidivou v České republice, která nepochybně souvisí i s užíváním drog.

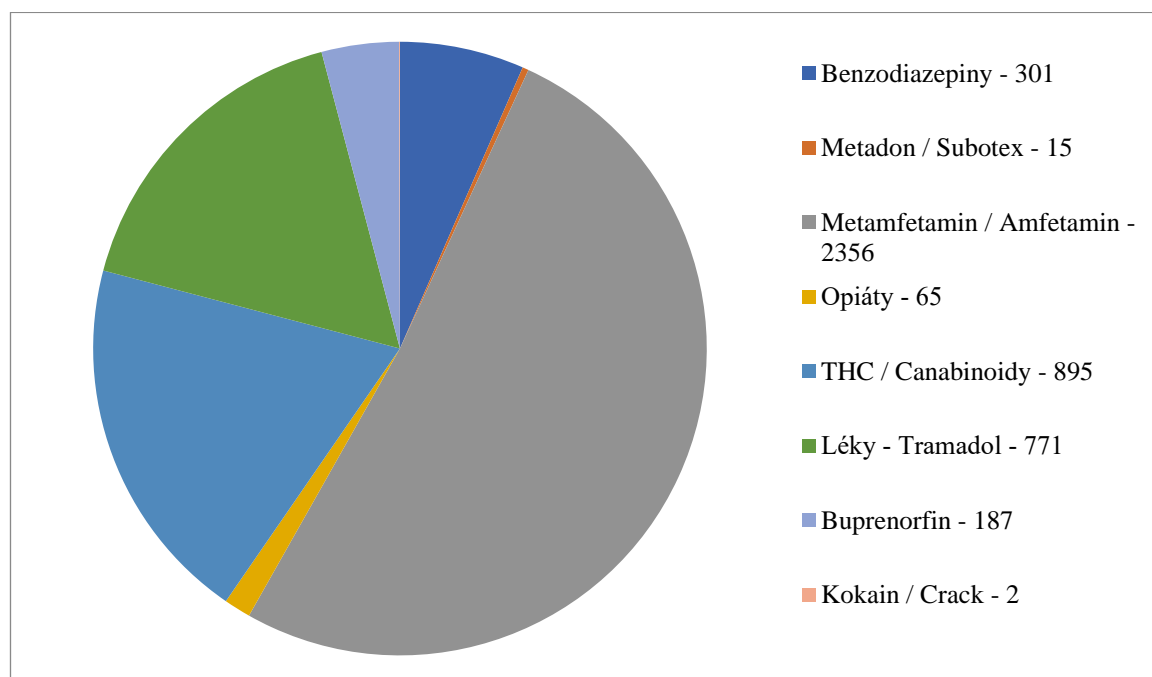
Graf č. 5 - Porovnání celkového počtu zneužití OPL ve VS ČR a ve Vazební věznici Praha - Ruzyně

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Vzhledem k celkovému počtu 35 organizačních jednotek VS ČR vyplývá z grafu č. 5, že podíl zneužití OPL ve Vazební věznici Praha - Ruzyně, v celkovém počtu zneužití OPL, je v průměru stejný jako ve všech organizačních jednotkách VS ČR.

Graf č. 6 - Druhy drog a počet jejich zneužití v objektech VS ČR v letech 2019 - 2022

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Graf č. 6 zobrazuje druhy drog a celkový počet jejich zneužití v objektech VS ČR, a to za období roku 2019 až roku 2022. V objektech VS ČR bylo zneužíváno celkem 8 skupin OPL. Ve skupinách léky - Tramadol, Metadon/Subotex a Buprenorfin jsou uvedena jen neoprávněná užívání vězňenými osobami bez indikace léčby. Z grafu lze vyvodit skutečnost nadpolovičního užívání Metamfetaminu/Amfetaminu. Další velké skupiny drog, co do počtu užívání, jsou THC/Canabinoidy a léky - Tramadol. Důvodem je snazší dostupnost u léků - Tramadol anebo nižší pořizovací cena u THC/Canabinoidy a Metamfetaminu/Amfetaminu. Naopak skupina Kokain/Crack je v celkovém počtu užití zastoupena zcela minimálně. Příčinou pravděpodobně bude vysoká pořizovací cena, kdy v podmínkách vězeňského prostředí je oproti běžnému trhu s OPL cena až 3x vyšší.

3.4 Kazuistika

Pro celkové dokreslení dané problematiky je zvolena kazuistika, jejíž úkolem je seznámit nezainteresované osoby s vynalézavostí distributorů drog a s reálně zjištěnými případy průniků návykových látek do věznice.

Z důvodu ochrany osobních údajů budou při popisu případů nálezů návykových látek vypuštěny informace týkající se vězňených osob včetně dat nálezů.

3.4.1 Nález návykové látky ve formě ústřížků papíru napuštěných syntetickou látkou cannabinoidem 5-F-MDMB-PICA

Na oddělení prevence a stížností věznice bylo oznámeno jistou vězňenou osobou, že údajný odsouzený disponuje syntetickou drogou zvanou „spice“. Daný odsouzený měl předat dva útržky papíru s touto „drogou“ v transparentním obalu a dalších pět útržků papíru uložených na vnější straně krabičky od cigaret dalším vězňeným osobám. Tato droga, dle tvrzení oznamovatele, měla být údajně na těchto útržcích nastříkána. Podkladový papír, který měl obsahovat drogu, byl opatřen ručně psaným polským textem. Na základě oznámení o výskytu a předávání návykové látky mezi vězňenými osobami byly zahájeny úkony trestního řízení pro přečin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, v platném znění.

Tato syntetická droga měla být mezi vězňenými osobami distribuována osobně nebo nedovoleným předáním věci prostřednictvím oken, tzv. koňováním.

V návaznosti na podané oznámení byly provedeny prohlídky vytipovaných cel, kdy v jedné z cel byl v levé civilní botě vězňené osoby zjištěn modrý transparentní obal,

ve kterém byl uložen jeden útržek papíru o rozměrech cca 10 x 10 cm, popsaný polským tištěným textem. V osobních věcech další vězněné osoby byla zajištěna obálka bílé barvy, ve které byly uloženy dva útržky papíru s polským tištěným textem. V jiné cele byl v peněženke vězněné osoby zajištěn jeden útržek papíru s polsky psaným textem o rozměrech cca 3 x 5 cm. Část útržku byla rovněž podrobena zkoumání „ramanovým spektrometrem” Hasičského záchranného sboru hlavního města Prahy, taktéž s negativním výsledkem na přítomnost omamné a psychotropní látky.

Originál spisového materiálu společně se stopami zajištěnými přímo v objektu vazební věznice byl předán Policii České republiky, která následně vazební věznici sdělila informaci, že všechny zajištěné stopy (útržky), o celkové váze 1,475 gramu, obsahují plně syntetický vysoce potentní **cannabinoid 5-F-MDMB-PICA**, přičemž tato psychotropní látka není uvedena na seznamech příloh Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek (ke dni zpracování této bakalářské práce je již tato látka v Nařízení vlády o seznamech návykových látek uvedena).

3.4.2 Nález pervitinu v korespondenci adresované vězněné osobě

Při kontrole korespondence odsouzených našel občanský zaměstnanec uvnitř jednoho z pohledů neznámou krystalickou látku. Odesílatelem korespondence byla smyšlená civilní osoba. Příslušníky oddělení prevence a stížností byly zahájeny úkony trestního řízení a následně byla věc předána Policii České republiky. Následně věznice obdržela od Policie České republiky informaci, že se v zajištěné korespondenci nacházela droga zvaná pervitin, o váze 0,5 gramů s 80% obsahem účinné látky Metamfetaminu. Tato návyková látka je vedena v příloze č. 5 Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, jako látka psychotropní.

3.4.3 Nález návykové látky ve vnějších prostorech vazební věznice

Při pravidelné kontrolní činnosti byl vrchním inspektorem strážní služby nalezen v prostorách zakázaného pásma věznice na žiletkovém drátě papírový balíček s provázkem a s uvnitř vloženým igelitovým zapínacím sáčkem s rostlinnou látkou o hmotnosti 2,4 gramů včetně sáčku, přičemž tato látka byla orientačně pozitivně testována NIK testem na přítomnost THC. Ve věci byly zahájeny úkony trestního řízení. Po následném zadokumentování byla věc předána Policii České republiky. Věznice obdržela od policejního orgánu vyjádření Odboru kriminalistické techniky a expertiz, že samotná rostlinná látka má hmotnost 0,991 gramů a obsahuje účinnou látku THC.

3.4.4 Nález návykové látky u osoby nastupující do výkonu vazby

Při prohlídce osobních věcí osoby dodané do věznice Policií České republiky byl příslušníky vězeňské služby nalezen v kapse mikiny 1 kus jointa s možným obsahem THC. Nalezený joint byl odeslán k rozboru na Odbor kriminalistické techniky a expertizy, kde bylo zjištěno, že se v předloženém materiálu nachází psychotropní látka THC.

3.4.5 Nález návykové látky při návštěvě vězněné osoby

Při kontrole civilních věcí, donesených do návštěvní místnosti věznice civilní osobou, byl službukonajícím příslušníkem nalezen mikrotenový obal s obsahem neznámé sušené látky rostlinného původu zelené barvy o celkové hmotnosti 1,04 gramů, ukrytý v tuhém deodorantu zn. Old Spice. Do prostor návštěvních místností se dostavila Policie České republiky, která zajistila podezřelý nález pro porovnání kriminalistických stop. Policie převzala šetření věci a dále dotyčnou civilní osobu předvedla k podání vysvětlení. Zajištěním předmětného nálezu bylo zamezeno možnému zneužití vězněnou osobou.

K předmětnému nálezu bylo policejním orgánem sděleno, že v nalezeném sušeném materiálu o hmotnosti 0,650 gramů byla zjištěna přítomnost cannabinoidních látek, včetně psychoaktivní majoritní složky delta-9-tetrahydrokanabinolu (THC). Tyto látky jsou charakteristické a jedinečné pro rostlinu konopí.

Pro jasnější představu je přiložena fotodokumentace vybraných případů průniků omamných a psychotropních látek do Vazební věznice Praha - Ruzyně.

Obr. 1 + obr. 2 - Nález pervitinu v korespondenci adresované vězněné osobě

Obrázek č. 1

Zdroj: Vězeňská služba České republiky

Obrázek č. 2

Zdroj: Vězeňská služba České republiky

Obr. 1 - 4 - Záchyt metamfetaminu v „originálním” balení s respirátorem

Obrázek č. 3

Zdroj: Vězeňská služba České republiky

Obrázek č. 4

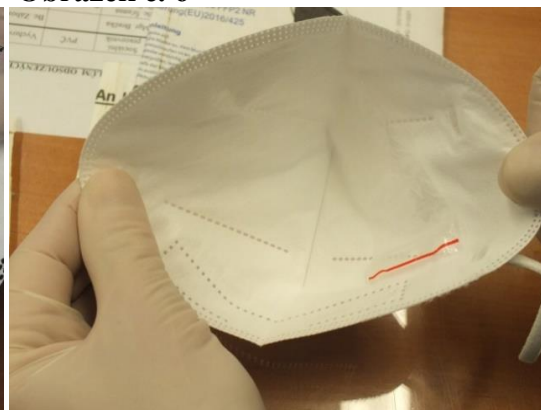
Zdroj: Vězeňská služba České republiky

Obrázek č. 5

Zdroj: Vězeňská služba České republiky

Obrázek č. 6

Zdroj: Vězeňská služba České republiky

Obr. 7 + obr. 8 - Záchyt třech zavoskovaných sáčků s návykovou látkou v hygienických potřebách

Obrázek č. 7

Zdroj: Vězeňská služba České republiky

Obrázek č. 8

Zdroj: Vězeňská služba České republiky

Závěr

Jak už bylo předestřeno v úvodu bakalářské práce, cílem zpracování práce bylo provedení analýzy nastavených systémových opatření zamezujících průnikům drog do Vazební věznice Praha - Ruzyně. Tato opatření byla posuzována na jedné straně z personálního hlediska a na druhé straně z hlediska materiálně technického zabezpečení.

Pro dosažení stanoveného cíle bylo využito výzkumné metody ve formě polostrukturovaných rozhovorů s vybranými příslušníky, podílejícími se na minimalizaci rizik spojených s danými průniky a vlastních poznatků získaných praxí.

K otázce materiálně technického zabezpečení zamezujícího průnikům drog do Vazební věznice Praha - Ruzyně musíme konstatovat, že vazební věznice disponuje velmi zastaralým zabezpečením, které absolutně nereflktuje na nabídky trhu v oblasti moderních monitorovacích zařízení k odhalování drog, kterými jsou např. různé detektory drog, scenerie těl apod. Vězeňská služba testuje některé nové technologie na odhalování omamných a psychotropních látek v pilotních projektech, ale to pouze v rámci několika málo věznic. Jako příklad můžeme uvést právě „protidronovou“ ochranu testovanou ve Věznici Rapotice. Vzhledem k stále se prohlubující ekonomické krizi, a s ní spojeným značně omezeným rozpočtem vězeňské služby, se lze domnívat, že v nejbližších letech k rozsáhlejším nákupům moderních technologií nedojde.

Nutno však konstatovat, že i pořízení nejmodernějších detekčních technologií do objektů vězeňské služby nedokáže zabránit zneužívání návykových látek vězňnými osobami přímo na vnějších nestřežených pracovištích, v rámci návštěv konaných mimo věznici a přerušení výkonu trestu odnětí svobody, bez potřeby pronášet je do střežených objektů.

Za nejefektivnější detekční prostředek omamných a psychotropních látek v rámci vazební věznice můžeme považovat speciálně vycvičené protidrogové psy. Ačkoliv služební protidrogová kynologie vazební věznice dlouhodobě dosahuje výborných výsledků, i zde se setkáváme s některými nedostatky. Hlavním nedostatkem je velké stáří a omezené množství vzorků omamných a psychotropních látek, které

slouží k výcviku protidrogových psů. Vazební věznice Praha - Ruzyně disponuje sedmi vzorky, ačkoliv služební pes je schopen se naučit identifikovat mnohem větší množství pachů. Dalším problémem je cenový strop VS ČR na nákup protidrogového služebního psa, za který je velmi složité pořídit kvalitního psa s požadovanou povahou a vlohami potřebnými pro výkon této specifické činnosti. Posledním důležitým problémem na úseku služební protidrogové kynologie je nedostatek protidrogových psů, potřebných k pokrytí prohlídek všech rizikových situací.

Posílení služební protidrogové kynologie představuje pro vězeňskou službu, s ohledem na vysoké ceny nejmodernějších detekčních technologií, nejmenší finanční zátěž. Z tohoto důvodu by bylo vhodné po linii Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky nalézt ve spolupráci s Národní protidrogovou centrálou možnosti navýšení počtů vzorků omamných a psychotropních látek ve věznicích a vazebních věznicích, potřebných pro výcvik protidrogových psů a využít tak jejich potenciál identifikovat mnohem větší množství pachů než je současný počet výcvikových vzorků. Současně by bylo vhodné stanovit časový harmonogram pravidelné obměny dotyčných vzorků.

Výše uvedené nedostatky v materiálně technickém zabezpečení jsou však maximálně eliminovány velmi dobře odváděnou prací příslušníků vazební věznice, kteří se aktivním přístupem k výkonu služby v nemalé míře zasluhují o nálezy návykových látek, distribuovaných do vazební věznice různými způsoby (důkazem toho jsou vybrané kazuistiky uvedené v empirické části bakalářské práce).

Personální situace Vazební věznice Praha - Ruzyně však není vůbec optimistická, neboť se aktuálně potýká s enormními podstaty příslušníků. Z tohoto důvodu je na příslušníky kladeno velké množství úkolů, potřebných k zajištění bezpečného chodu vazební věznice. Velmi často se tak stává, že jsou příslušníci veleni k výkonu vícero činností, a tedy ne jen k samotné činnosti zabráňující průnikům nepovolených předmětů včetně omamných a psychotropních látek do objektu. Tím pádem u nich může dojít k vyčerpání a ztrátě koncentrace s možným následným pochybením při výkonu služby. Otázkou tedy zůstává, jak dlouho se bude dařit tento vysoký standard výkonu služby udržet.

Dalším personálním problémem je fakt, že v posledních letech hojně opouštějí řady příslušníků dlouholetí, zkušení příslušníci, kteří provádějí zaškolování nově nastupujících kolegů. V praxi to potom vypadá tak, že nově nastupujícího příslušníka zaškoluje kolega sloužící o půl roku déle, který sám logicky nemá dostatečně zažitě a osvojené návyky a postupy potřebné pro bezchybný výkon služby.

Závěrem je nutno uvést, že vězeňská služba pouze reaguje na vývoj aktuální nabídky a poptávky návykových látek ve vězeňském prostředí, jehož změny ovlivňují právě vězněné osoby s distributory, tudíž jsou vždy o krok napřed. Z tohoto důvodu je stoprocentní záchyt všech návykových látek téměř nemožný.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Ikar, 2001. 143 s. ISBN 80-7202-950-9.
2. KALINA, K. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí: mezioborový přístup*. Praha: Filia nova, 2001. 118 s. ISBN: 80-238-8014-4.
3. KALINA, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti 1. Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. 319 s. ISBN 80-86734-05-6.
4. KALINA, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti 2. Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. 343 s. ISBN 80-86734-05-6.
5. KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: GRADA Publishing, 2015. 696 s. ISBN: 978-80-247-9792-2.
6. KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 240 s. ISBN: 978-80-7357-706-3.
7. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 568 s. ISBN: 80-7179-813-4.
8. MAREŠOVÁ, A., NEČADA, V., SLUKOVÁ, K., SOCHŮREK, J., ZEMAN, P. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. 123 s. ISBN: 80-7338-018-8.
9. MIOVSKÝ, M., SPIRIG, H., HAVLÍČKOVÁ, M. *Vězeňství a nelegální drogy. Sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových látek ve věznicích*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. 138 s. ISBN: 80-86734-03-X.
10. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislosti. Současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2011. 173 s. ISBN 978-80-7367-908-8.
11. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd., Praha: ASPI, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
12. SHAPIRO, H. *Drogy obrázkový průvodce*. Praha: nakladatelství Svojtka & Co., s.r.o., 2005. 360 s. ISBN 80-7352-295-0.
13. SEIFERTOVÁ, D., PRAŠKO, J., HÖSCHL, C. *Postupy v léčbě psychických poruch*, Praha: Academia Medica Pragensis, 2004. 479 s. ISBN 80-86694-06-2.
14. SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2012. 290 s. ISBN 978-80-7380-389-6.

15. ZEMAN, P., ŠTEFUNKOVÁ, M., TRÁVNÍČKOVÁ, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. 225 s. ISBN: 978-80-7338-151-6.

Elektronické zdroje

1. Koncepce vězeňství do roku 2025 [online]. © 2016. Ministerstvo spravedlnosti, sekce trestní politiky. [cit. 2022-11-12]. Dostupné z WWW: < <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf> > , str. 86.
2. Lovec dronů Eagle.One: otestovali ho v rapotické věznici [online]. © 2022, Třebíčský deník. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z WWW: < https://trebicky.denik.cz/zpravy_region/revoluce-ve-vzduchem-prostoru-lovec-odchyti-kazdeho-narusitele-20220630.html > .
3. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2016 [online]. © 2017, Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, Centrální evidence vězněných osob. [cit. 2023-03-12], Dostupné z WWW: < <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby> > 162 s.

Legislativní dokumenty

1. Zákon č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Interní normy

1. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2010, kterým se upravuje protidrogová politika Vězeňské služby České republiky.
2. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 33/2019, o vězeňské a justiční strážci.

Seznam zkratk

OSN - Organizace spojených národů

VS ČR - Vězeňská služba České republiky

VISS-P - Vrchní inspektor strážní služby pro psovody

ZVOVS-SP - Zástupce vedoucího oddělení vězeňské stráže pro služební přípravu

ČVUT - České vysoké učení technické

OPL - omamné a psychotropní látky

ČR - Česká republika

Seznam grafů

Graf č. 1 - Celkový počet vězněných osob	46
Graf č. 2 - Počet drogově závislých vězňů.....	46
Graf č. 3 - Počet zneužití OPL	46
Graf č. 4 - Porovnání dat z grafů č. 1, 2 a 3	47
Graf č. 5 - Porovnání celkového počtu zneužití OPL ve VS ČR a ve Vazební věznici Praha - Ruzyně.....	48
Graf č. 6 - Druhy drog a počet jejich zneužití v objektech VS ČR v letech 2019 - 2022	48

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 - Nález pervitinu v korespondenci adresované vězněné osobě.....	51
Obrázek č. 2 - Nález pervitinu v korespondenci adresované vězněné osobě.....	51
Obrázek č. 3 - Záchyt metamfetaminu v „originálním” balení s respirátorem	52
Obrázek č. 4 - Záchyt metamfetaminu v „originálním” balení s respirátorem	52
Obrázek č. 5 - Záchyt metamfetaminu v „originálním” balení s respirátorem	52
Obrázek č. 6 - Záchyt metamfetaminu v „originálním” balení s respirátorem	52
Obrázek č. 7 - Záchyt třech zavoskovaných sáčků s návykovou látkou v hygienických potřebách	52
Obrázek č. 8 - Záchyt třech zavoskovaných sáčků s návykovou látkou v hygienických potřebách	52